

Štefan Biely, žiak praktickej školy,
Spojená škola Piešťany

Tomáš Kubička, žiak praktickej školy,
Spojená škola Piešťany

INFORMÁCIE ZPMP v SR

5-6/2022

Združenie na pomoc ľuďom
s mentálnym postihnutím v SR

BIVIO

BIVIO

BIVIO NIE JE OBYČAJNÝ HOTEL S REŠTAURÁCIOU A PRÁČOVŇOU.

Sme unikátny sociálny podnik s rehabilitačno-vzdelávacím centrom, v ktorom sa ľudia s mentálnym postihnutím zaúčajú v jednotlivých prevádzkach na profesie, ako čašníci, chyžná, pomocná sila v kuchyni či pracovníci práčovne.

Podporiť nás môžete aj formou finančného daru na náš transparentný účet: SK45 0900 0000 0051 6583 0902
Zo srdca ďakujeme!

NAŠA PONUKA

HOTEL

Ubytujte u nás svojich blízkych či obchodných partnerov. K dispozícii máme 10 dvojlôžkových izieb a bezplatné parkovanie. Ponúkame aj denné prenájmy formou „hotel office“.

REŠTAURÁCIA

Varíme chutné a kvalitné jedlá z čerstvých surovín. Denné menu à la carte či sezónne alebo individuálne ponuky, aj na dovoz až k vám domov.

PRÁČOVŇA

Radi operieme a vyžehlíme vašu veľkorozmernú bielizeň.

Recepcia: 02 2085 0710
Reštaurácia: 0917 694 297
www.bivio.sk

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike, občianske združenie, r., s. p.
Alstrova 6073/153, 831 06 Bratislava,
IČO: 00683191
IČ DPH: SK2020804621

Objednávka INFORMÁCIÍ ZPMP na rok 2023

Milí čitatelia,
aj v roku 2023 si môžete objednať časopis **Informácie ZPMP v SR**. Ak máte záujem, vyplňte túto objednávku a zašlite nám ju na adresu: **Republiková centrála ZPMP v SR, Alstrova 6073/153, 831 06 Bratislava**. Dobrovoľný príspevok je 12 €. Ďakujeme!

Závazne si objednávam časopis Informácie ZPMP v SR na rok 2023

Meno, priezvisko:

Adresa (telefónne číslo):

Číslo mi posielajte na adresu (iba ak sa líši):

Objednávam si viac výtlačkov (napíšte počet)

Dátum a podpis objednávateľa

Dobrovoľný príspevok možno uhradiť: prevodom na účet

poukážkou typu U na pošte

Číslo účtu: **SK46 0900 0000 005147838548** / Variabilný symbol: **60423**

	ĎAKUJEME SPOLUPRACOVNÍKOM A PARTNEROM NAŠICH PROJEKTOV		

Úvodník

- 2 // Mgr. Magda Papánková

Vzdelávanie a poradenský systém

- 3 Štúdium špeciálnej, liečebnej pedagogiky, sociálnej práce a príbuzných odborov
Súčasný stav, perspektívy, uplatnenie, príklady praxe // Mgr. Rudolf Hauzer, MBA
7 Magikos // PhDr. Martina Ostrihoňová Kureková
9 Metóda GRUNNLAGE – model pojmového učenia // Mgr. Zuzana Kolláriková

13 Farby života

Vzdelávanie a poradenský systém

- 23 Transformácia poradenského systému v školstve // Ing. Monika Fričová, Ing. Ivana Podlesná,
Mgr. Viera Kondelová
25 Podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní // Mgr. Zuzana Suchová, Mgr. Viera Kondelová

Regióny

- 27 Inkluzívna spoločnosť je omnoho lacnejšia a efektívnejšia ako špeciálne zariadenia
// Ľubica Račeková

10. otázok pre...

- 29 10 otázok pre... Máriu Jesenskú // Mgr. Mária Baláž Gyuránová

Tretí sektor

- 30 Konferencia Na spolupráci záleží

Vianoce a sebaobhajcovia

- 32 Vianočná pohoda // Mgr. Zuzana Majerčíková

Správy z centrály

- 34 // PhDr. Iveta Mišová, Mgr. Marián Horanič
36 Poďakovania

Informácie ZPMP v SR 5-6/2022 // Občasník // Vydalo: ZPMP v SR • Alstrova 6073/153 • 831 06 Bratislava // IČO 00683191
tel: 0905709557, 0917641595 // e-mail: zpmpvsr@zpmpvsr.sk

Dátum vydania: 19. 12. 2022 // Ročník vydania: 28 // Redakčne spracovali: • PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Rudolf Hauzer, MBA
• Mgr. Ľubica Vyberalová • Mgr. Mária Baláž Gyuránová • Mgr. Marián Horanič // Redakčná rada: • Elena Kopalová
• PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Magda Papánková • Mgr. Ľubica Vyberalová • Mgr. Rudolf Hauzer, MBA • Mgr. Martina Jarolinová
• Mgr. Marián Horanič • Mgr. Petra Hlavatá

Jazyková korektúra: • Redigovanie, s. r. o. // foto: • archív ZPMP v SR • archív Prezidentská kancelária • Divadlo z pasáže • TK Danube
• PhDr. Martina Ostrihoňová Kureková • Spojená škola Piešťany • Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti
// Grafický dizajn: • Zuzana Chmelová // Tlač: • POLYGRAFICKÉ CENTRUM, www.polygrafcentrum.sk

Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s výhradným a predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa
Vychádza s finančnou podporou MPSVR SR // Objednávky zasielajte na adresu: • ZPMP v SR, Alstrova 6073/153, 831 06 Bratislava
Registrované MK SR č. ev 629/08. Podávanie novinových zásielok povolené RP Bratislava, č. j. 1591/96-P z 10. 04. 1996.
Dobrovoľný príspevok 12 €.

úvodník

Novoročný sen

Snívať je dovolené. Nieкто si možno na Nový rok dáva rôzne predsavzatia. Napríklad, že skoncuje s fajčením alebo, že schudne. Nieкто sa ponorí do rôznych vízií ako pod morskú hladinu a pozoruje farebný svet pod vodou. Nechá sa unášať fantáziou, pohybom a farbou a zabudne na realitu. Na Nový rok štartujeme a môžeme si dovoliť aj širší rozmer rozbehu. Od nového roka môžeme začať pravidelne cvičiť, behať, bicyklovať, učiť sa cudzí jazyk, alebo menej nakupovať a viac šetriť. Fantázii a tvorivosti sa medze nekladú. Každý môže počas dlhých vianočných večerov vytiahnuť zo svojich najtajnejších skrýš nesplnené životné sny a vyvetrať ich. Veď čo keby sa práve tento rok usmialo na mňa šťastie? Optimizmu nie je nikdy dost...

Tak poďme na to! Vytúžená cesta do Ameriky. Alebo na južný pól? Letná dovolenka v Turecku. Lyžovačka v Alpách. Poznávacia po francúzskych hradoch a zámkoch na rieke Loire, oprava strechy na chalupe, výmena okien na byte, nová chladnička, nová práčka, nové zuby, nový účes, nové štekly, nové vibrámy na výstup na Risy. Fantázia...

O čom sníva, o čom sníva lokomotíva?

Táto pieseň mi napadla aj preto, že keď sa môj syn Ondriško učil rozprávať, namiesto lokomotíva, hovoril lomotovita. Bola to taká rozkošná detská skomoleninka, ktorá mi vždy aj po rokoch vyvolá úsmev na tvári.

Novoročný sen by mohol byť aj názov úžasného zákuska, ktorý by sme si naservirovali po slávnostnom obede. Veď, s diétami môžeme začať aj po Troch kráľoch. No nie?

Mgr. Magda Papánková

Milí čitatelia, v mene redakcie Vám prajeme do Nového roka veľa zdravia, šťastia, lásky a úspechov v osobnom i pracovnom živote!

Redakčný tím

Štúdium špeciálnej, liečebnej pedagogiky, sociálnej práce a príbuzných odborov

SÚČASNÝ STAV, PERSPEKTÍVY, UPLATNENIE, PRÍKLADY Z PRAXE

vzdelávanie a poradenský systém

Milí čitatelia,

témou tohto článku je štúdium vybraných odborov pedagogiky a sociálnej práce, súčasný stav, porovnanie s minulosťou, perspektívy, uplatnenie a príklady z praxe. Rozhodli sme sa práve preň z dôvodu stále väčšej potreby prepojenia teórie, teda štúdiá, s praxou. O to viac, že súčasnosť je poznačená viacerými krízami, ktoré prišli súčasne. A aj preto musíme práve teraz, rodičia, deti a dospelí s mentálnym postihnutím i odborníci ťahať za jeden povraz, mať spoločnú stratégiu a cieľ v starostlivosti. Tak sme zvolili danú tému aj s podrobným opisom stavu, keď sa mnoho študentov rozhoduje, či zostať v odbore aj po skončení štúdiá. Zároveň sme sa detailne pozreli, aké študijné programy v oblastiach nášho záujmu vybrané univerzity a ich fakulty ponúkajú. Téma je ozvláštnená aj rozhovormi, či už ľudí z praxe, študenta a aj profesora z Pedagogickej fakulty UK Bratislava. Tému však otvárame dialógom dvoch bývalých spolužiakov.

1. Spoločne s PaedDr. Vladislavom Artimom spomíname

Pre začiatok som si povedal, že by bolo dobré sa opäť stretnúť so svojim bývalým spolužiakom PaedDr. Vladislavom Artimom, bývalým riaditeľom CPPP a P Svidník, študentom špeciálnej a liečebnej pedagogiky, rok absolvovania 1988. Momentálne pôsobiacim vo Svidníku, ako logopéd v CPPP a P.

Ja: „Na Slovensku sa v súčasnosti možnostiam študovať špeciálnu pedagogiku, resp. liečebnú a napokon aj sociálnu pedagogiku, či sociálnu prácu a príbuzné odbory upriamili hneď viaceré univerzity. V osemdesiatych rokoch a nakoniec aj tesne po revolúcii, keď ešte možnosti boli menej diver-

zifikované, to znamená, že štúdiá boli iba na niekoľkých univerzitách, boli obsahovo menej členené a mnohí prechádzali veľmi nahusteným štúdiom. Štúdium bolo teda menej špecializované. Mnohí tak zároveň získavali poznatky aj zo špeciálnej a liečebnej pedagogiky, psychológie a príbuzných odborov.

PaedDr. Artim: „Áno. A musím doplniť, že nebolo výnimkou, keď sa v indexe objavili skúšky takmer medicínske, ktoré nakoniec aj učili lekári, ako foniatria, audiológia, neurológia, psychiatria, respektíve pediatria, klinická psychológia, patobiológia a pod. No zároveň na druhej strane tí istí študenti museli absolvovať aj prvouku, matematiku a slovenčinu, lebo mohli po skončení školy aj učiť na ZŠ, bežných, ale aj špeciálnych. Akiste aj ty spomínaš na naše husto popísané indexy...“

Ja: „Prepáč, že ti do toho vstupujem, aby to pre prípadného čitateľa nebolo nejasné. Začína to byť neprehľadné, čo myslíš? Tak si zoberme podrobnejšie anabázu nášho štúdiá. Boli sme študenti, ktorí začali študovať na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského, v tom čase ešte v Trnave, a to v roku 1984. Po dvoch rokoch sme sa však museli sťahovať do Bratislavy, niektorí aj na internát do Mlynskej doliny, lebo sa celá Pedagogická fakulta presťahovala zatiaľ do náhradných priestorov. Niečo bolo na Rajskej ulici, niečo na Moskovskej, tam sme aj robili štátnice, a to v roku 1988. A to už išlo o štúdium 2. stupňa.“

PaedDr. Artim: „Neviem, ako to máš ty, ale viacerí mi kládli otázku: „Štyri roky stačili?“ A ja im odpovedám: „Museli.“ Tak sa prosto rozhodlo. Štúdium bolo nahustené, možno pre sťahovanie, možno pre nejaké stranické rozhodnutie. To sa už asi tak ľahko nedozvieme.“

Ja: „No poďme však k obsahu štúdiá. Čitatelia sa budú zrejme čudovať, aká to bola vtedy ešte „polyhistória“, teda štúdium akoby viacerých odborov súčasne. Spomínaš na predmety zapísané v indexe, pri ktorých bolo povinné ich absolvovať, či už formou skúšky, alebo formou klasifikovaného zápočtu, alebo len zápočtu?“

vzdelávanie a poradenský systém

PaedDr. Artim: „Mimochodom, teraz mi napadá, že bol klasifikovaný zápočet aj z ľahkej atletiky, gymnastickej zostavy na hrazde, či plávania na čas, ktoré učil pán Hlavatý, v tom čase aj tréner našej plaveckej reprezentácie. Nevieam, či si pamätáš, ale na hodine s trénerom sme plávali kraul v jednom bazéne aj s vtedy známym reprezentantom Marcelom Gérym, ktorý neskôr emigroval, myslím, že do Kanady.“

Ja: „No ja iba prsia, nebol som taký dobrý plavec... Ale keď tak spomíname, tá silná orientácia na všeobecné športové zručnosti bola daná tým, že sme mohli po skončení školy učiť aj na prvom stupni ZŠ a aj na druhom stupni zvláštnych škôl. Osobitnej, špeciálnej, či pomocnej...“

Ja: „A keď sme spoločne stáli v roku 1984 už v Bratislave pred štátnicovou komisiou a úspešne ju aj absolvovali, na vysvedčení sme mali uvedené skúšky z predmetov psychopédia a logopédia, čo boli povinné štátnicové predmety a z voliteľnej etopédie. Boli sme obaja etopédi, však?“

PaedDr. Artim: „Áno, a spolužiaci mali ešte možnosť vybrať si ako voliteľný predmet surdopédiu, tyflopédiu alebo somatopédiu. No na vysokoškolskom diplome už stálo „Učiteľstvo MVOS“, čo je skratka pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť. A to naše uplatnenie za tých čias? Ako etopéd, vtedy ešte ani veľmi nie, nakoniec ani teraz, na rozdiel od takých Čiech. Teda skôr ako špeciálny pedagóg, alebo ako vychovávateľ v „polepšovni“, presnejšie vo výchovnom ústave. Ako logopéd, možno v pedagogicko-psychologickej poradni, ako psychopéd, opäť skôr ako špeciálny a liečebný pedagóg v ústave sociálnej starostlivosti, teraz domove či centre sociálnej starostlivosti. No zároveň sme mohli začať pracovať aj vo väznici ako pedagógovia, s tým, že nám dajú nejakú šaržu a budeme de facto v systéme a postupne budeme poručík, kapitán, alebo až major od polície. Ak si spomínaš, náš jeden spolužiak išiel týmto smerom.“

Ja: „No prekvapujúce je, že sme mohli nastúpiť aj do klasickej školy, ako učelia, ale podľa vtedajších zákonov, iba na I. stupeň a mohli sme sa stať aj učiteľmi na druhom stupni, ale iba v špeciálnej, alebo osobitnej škole, vtedy ešte aj pomocnej. Tou špeciálnou školou mám na mysli napr. základnú školu pre deti s rečovými chybami. Alebo ZŠ pre sluchovo postihnuté deti, alebo ZŠ pre telesne postihnuté deti. V tom čase bola, žiaľ, ešte taká nešťastná terminológia, za čo sa ospravedlňujem. A napadá mi ešte, že sme mohli pôsobiť aj v ZŠ, ktoré boli v nemocniciach, alebo teda správne: „pri nemocniciach.“

PaedDr. Artim: „A viaceré zariadenia sme navštívili na praxi. Boli sme na škole pre sluchovo postihnuté deti, pre zrakovo postihnuté, pre telesne, pre rečovo... vlastne všetky boli v Bratislave. Mám v živej pamäti veľkú budovu školy pre deti s rečovými chybami pri Prezidentskom paláci.“

Ja: „Máš na mysli zrejme Hodžovo nám. Teraz tam sídli Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety.“

PaedDr. Artim: „No tých škôl je teraz až príliš veľa...“

Ja: „A pochodili sme celé Slovensko. Až po Duklu a pozreli sme si aj nejakú vtedy ešte polepšovňu.“

PaedDr. Artim: „A ak si dobre vybavujem, aj ženskú väznicu v Mlynskej doline v Bratislave.“

Ja: „Milý Vlado, to naše spomínanie by mohlo byť pomaly na malú publikáciu. Porozmýšľaj nad tým. Ďakujem ti za spoločné zamyslenie sa, zaspomínanie a rozhovor. A s tou knižkou to myslím vážne!“

PaedDr. Artim: „Rudo, rado sa stalo. Vieš, že sa dostávame do veku, keď už začíname aj spomínať a pokiaľ to má pomôcť praxi, respektíve študentom, naším pokračovateľom, aj tá naša možná knižka má zmysel a snáď aj toto naše krátke zamyslenie sa a zaspomínanie.“

Čo z toho napísaného pre nás plynie a aký máte z toho pocit? Ale ruku na srdce! Že to bolo veľmi komplikované. Štúdium bolo náročné, čo do záberu. Uplatnenie bolo pomerne široké. A tak študenti z podobných rokov sa rozbehli na rôzne strany. Niektorí naši spolužiaci sa stali postupne riaditeľmi pedagogicko-psychologických poradní, jeden ostal pracovať, ako som spomínal, vo väznici, iný sa stal riaditeľom veľkej klasickej ZŠ. A čo viem, tak jeden vedie do dnešných čias centrum pre deti a rodiny, (vtedy ešte detský domov). Nieкто si spravil atestáciu z logopédie a stal sa klinickým logopédom. Nieкто ostal pracovať ako špeciálny a liečebný pedagóg v ústave sociálnej starostlivosti, (teraz v centre sociálnej starostlivosti. Podľa platnej legislatívy už aj títo absolventi sú sociálnymi pedagógmi...) Niektorí takéto centrá teraz aj vedú. Nieкто sa medzičasom stal školským logopédom, iný zas ostal pracovať v reedukačnom centre, v diagnostickom centre, alebo v liečebno-výchovnom sanatóriu. Samozrejme, môj spoludebatujúci spomenul aj spolužakov, ktorí odišli do komerčnej sféry a majú privátne praxe, ak si spravili psychoterapeutické výcviky, ale všetky 3 stupne, čo je štúdium takmer na 5 a viac rokov, alebo sú atestovanými liečebnými pedagógmi... áno aj to je možné, alebo zakotvili úplne v iných odboroch, alebo aj ostali učiť na fakulte a medzičasom sú z nich už aj profesori pedagogiky. Minimálne jedného takého poznáme. Prof. R. Sarka, ktorý pôsobí na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity

v Ružomberku. No v každom prípade musím konštatovať, že obsah štúdia bol kvalitný a aj keď neboli ešte vytvorené špecializácie, bolo dobré pre absolventa, že mal širší záber.

2. Aký je súčasný stav, alebo čo nájdete v dostupných materiáloch ministerstva školstva, resp. na webe

Stav tesne po revolúcii, keď sa dané odbory dali študovať viac menej iba na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Trnave, resp. Bratislave, sa v priebehu rokov menil nielen so vznikom nových univerzít, ale aj prirodzeným vývojom, potrebami a dopytom, a tak možnosti takéhoto štúdia sa rozšírili z Univerzity Komenského aj na Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre, ďalej do Trnavy, kde to de facto v minulosti aj bolo, a trebárs aj do Prešova alebo Ružomberka. Poďme sa spolu pozrieť na to podrobne, vyberám iba niektoré univerzity a fakulty.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre: Na Pedagogickej fakulte majú študenti možnosť v bakalárskom programe študovať špeciálnu pedagogiku, vychovávateľstvo a manažment vzdelávania. Magisterský program ponúka špeciálnu pedagogiku, sociálnu pedagogiku a manažment vzdelávania. V externej forme vzdelávanie dospelých a poradenstvo. Doktorandský program som nenašiel. Nachádza sa tu však ešte aj Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva. Bakalársky program v odbore sociálna práca. Magisterský program v odbore aplikovaná sociálna práca. Doktorandské štúdium v odbore sociálna práca.

Trnavská univerzita: Na Pedagogickej fakulte ponúka bakalársky študijný program sociálnu pedagogiku a vychovávateľstvo. Magisterské štúdium ponúka opäť sociálnu pedagogiku a vychovávateľstvo. Doktorandské opäť neponúka možnosť. Na Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce sú v ponuke tieto programy: na bakalárskom stupni rozvoj dieťaťa a štúdium rodiny, a sociálna práca. Magisterský stupeň ponúka možnosť štúdia sociálnej práce. Doktorandské štúdium v odboroch, o ktorých píšeme, ani Trnavská univerzita neponúka. A odbor rozvoj dieťaťa a štúdium rodiny je pre nás už mimo, alebo na hranici odborov.

Poďme späť na Univerzitu Komenského, kde sme článok začali. Tak teda:

Univerzita Komenského: majú Katedru liečebnej pedagogiky, ktorá ponúka v bakalárskom a magisterskom stupni štúdium liečebnej pedagogiky. Katedra logopédie ponúka spojené štúdium 1. a 2. stupňa, teda bakalársky stupeň s magisterským. A aj doktorandský stupeň štúdia. Katedra pedagogiky a sociálnej pedagogiky ponúka štúdium bakalár-

vzdelávanie a poradenský systém

ského a magisterského stupňa a v odboroch pedagogiky. Katedra sociálnej práce ponúka na bakalárskom magisterskom a aj doktorandskom stupni štúdium sociálnej práce. Katedra špeciálnej pedagogiky ponúka štúdium špeciálnej pedagogiky na stupni bakalár, zároveň aj odbor pedagogický asistent pre inkluzívne vzdelávanie. Na magisterskom stupni je to špeciálna pedagogika s možnosťou výberu dvoch z nasledujúcich smerovaní, a to: špeciálna pedagogika – poradenstvo, pedagogika mentálne postihnutých, pedagogika zrakovo postihnutých, pedagogika sluchovo postihnutých, pedagogika telesne postihnutých, a nakoniec pedagogika jednotlivcov s poruchami učenia, správania a narušenou komunikačnou schopnosťou. Katedra ponúka možnosť štúdia týchto odborov a špecializácií aj na doktorandskom štúdiu.

Prešovská Univerzita v Prešove: Pedagogická fakulta ponúka v bakalárskom stupni možnosť štúdia predškolskej a elementárnej pedagogiky, pedagogiky psychosociálne narušených a aj špeciálnu pedagogiku. Podobne je to aj na magisterskom stupni a na doktorandskom stupni je to už iba špeciálna pedagogika. Na Prešovskej univerzite, vďaka dobrej dostupnosti a prehľadnej webovej stránke sme sa vedeli dopracovať aj k jednotlivým predmetom. Na porovnanie, predmetov okrem iného povinných ešte v osemdesiatych rokoch, ktoré spomíname na začiatku témy.

Na magisterskom stupni sú to predmety – v skratke:

- Edukácia osôb s viacnásobným postihnutím
- Teória vzdelávania osôb so špeciálnymi potrebami
- Mentoring a tútoring
- Špeciálnopedagogická diagnostika
- Edukácia osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia
- Stratégie rozvíjania kritického myslenia
- Manažment špeciálneho a inkluzívneho školstva

Ukázali sme si aspoň na výbere týchto štyroch pomerne veľkých slovenských univerzít, aký je súčasný stav možností štúdia oblastí a odborov, ktoré sú v zábere nášho záujmu, teda špeciálnej pedagogiky, liečebnej pedagogiky, sociálnej práce a príbuzných odborov. A to sme nerobili prieskum na Slovenskej zdravotníckej univerzite, resp. na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. Na základe prieskumu týchto štyroch univerzít, jej fakúlt a katedier môžeme povedať, že na jednej strane je dobrá diverzifikácia jednotlivých vedných odborov, no na druhej strane až prílišná roztrieštenosť a nejednotnosť, ktorá nás dobieha, pôsobí chaoticky a v konečnom dôsledku má aj dosah na

vzdelávanie a poradenský systém

jednotlivých študentov stredných škôl, ale aj ľudí z praxe, ktorí sa ešte len rozhodujú pokračovať v štúdiách, resp. iba si doplniť vzdelanie. A nakoniec, je tu ten na prvý pohľad široký záber, no na druhej strane a v konečnom dôsledku byrokratické obmedzenia a snáď aj prílišná prísnosť pri možnosti uplatnenia. To odrádza absolventov uchádzať sa o zamestnanie v odbore po skončení štúdií. Ak to porovná vame s inými vednými disciplínami a ich formami štúdií, už na prvý pohľad je zrejmé, že sú oveľa jednoznačnejšie, resp. jednoduchšie. Príkladom na porovnanie môžu byť disciplíny a vedné odbory, ako farmácia, resp. lekárske vedy, kde sú samotné štúdiá možno náročnejšie na rozsah, ale v konečnom dôsledku, po získaní atestácií a aprobácií sa zdajú byť prehľadnejšími a nakoniec v možnostiach uplatnenia nie sú zaťažované takou mierou špecializácie a byrokracie.

Zo súčasnej praxe: neraz sa stáva, že absolvent špeciálnej, resp. liečebnej pedagogiky, ktoré ešte nebolo v tom čase jednodoborové, má problém sa zamestnať v súčasnosti ako liečebný pedagóg. Tých príkladov je, žiaľ, viacero. Napríklad už spomenutá zmena pre absolventov špeciálnej, alebo aj liečebnej pedagogiky. Tí, ktorí pôsobia v domovoch sociálnej starostlivosti, sú označovaní mylne ako sociálni pedagógovia. A keď porovná vame už len výpočet štúdií týchto štyroch univerzít, konštatujeme, že sa značne líšia, čo má dosah pre absolventa na trhu práce v odbore. Musíme uznať, že niektoré fakulty sa priblížili k súčasným trendom a potrebám trhu práce, resp. potrebám ľudí, poberateľom sociálnej a špeciálno-pedagogickej aj liečebno-pedagogickej pomoci. O čom svedčia veľmi nápadité a špecifické predmety zahrnuté do výučby na fakultách. Pozitívnym príkladom z praxe môže byť Prešovská univerzita s prihladením na súčasné trendy a potreby, napr. s predmetom „Stratégia rozvoja kritického myslenia.“

No na druhej strane, ak porovná vame, a máme na mysli všetky vybrané fakulty, je až príliš cítiť, že do obsahu vzdelávania týchto odborov sa veľa ráz zasiahlo, a to nie s empatiou pre absolventov, a nakoniec ani nie s empatiou pre poberateľov špeciálno-pedagogickej a liečebno-pedagogickej, či sociálnej pomoci. A to som nespomenul ďalšie univerzity, resp. vysoké školy, ktoré tiež ponúkajú podobné, ale opäť mierne pozmenené, zbytočne ozvláštnené a doplnené typy štúdiá. Áno, ľudí, ktorí sa dajú na toto štúdium a majú chuť pomáhať v týchto zamestnaniach akoby nikdy nebolo dosť. Nemôže im však štát hádzať poľenú pod nohy. Má byť jednoznačnejší, jednoduchší, prehľadnejší a podporujúcejší.

3. Umiestnenie a uplatnenie absolventov daných odborov v súčasnosti

Bude to viac menej podobné, ako v prvej časti pri spomínaní s PaedDr. V. Artimom. Zmena nastala poväčšine v tom, že jednotlivé zariadenia nesú už nové názvy, napr. detský domov je vďaka deinštitucionalizácii centrom pre deti a rodiny, ústavy sociálnej starostlivosti sú centrami sociálnej starostlivosti, mnohé špeciálne školy zanikli a bežné základné školy zapojené do inklúzie zo zákona vytvárajú miesta pre asistentov učiteľov, školských špeciálnych pedagógov, resp. školských psychologov. Problematikou vedného odboru psychológia a patopsychológia sa však v našom príspevku nezaobráme. Stále ostávajú v platnosti možnosti zamestnania na miestach, ktoré sme už spomínali, avšak s tým rozdielom, že to už nie je pre veľký okruh absolventov, ale, a to kritizujeme, že odbory prešli až prílišnou rozdrobenosťou. Vznikli jednodoborové programy, čo má za následok nie také široké uplatnenie absolventov jednotlivých špecializácií. Pritom stále platí, že motivácia týchto zamestnancov, a to nemám na mysli iba finančnú stránku, nie je najpriaznivejšia. Dôsledkom je potom, žiaľ, zbytočná investícia štátu do štúdiá, ktoré je takmer bezplatné, ak nepočítame určité zákonom dané poplatky, keď pre tieto dôvody sa neraz študenti týchto odborov rozhodujú pre štúdium iba pre „diplom“ a potom už hľadajú uplatnenie skôr v komerčnej sfére, ktorá tak neoklieštuje a zamestnanec môže jednoduchšie rásť a uplatňovať svoje vedomosti a zručnosti. A to sú motivačné faktory mnoho ráz oveľa dôležitejšie v jej hierarchii, ako peňažná odmena.

Avšak pre ilustráciu a lepšie porovnanie uplatnenia sa absolventa, čo napr. uvádza Prešovská univerzita po absolvovaní magisterského stupňa špeciálnej pedagogiky:

„Absolvent sa uplatní ako pedagogický zamestnanec – školský špeciálny pedagóg, špeciálny pedagóg a terénny špeciálny pedagóg pre špeciálnu edukačnú prácu v špeciálnych základných školách, praktických školách, odborných učilištiach, v školách pri špeciálnych výchovných zariadeniach, v špeciálnych a špecializovaných triedach základných škôl pre jednotlivcov so zdravotným a sociálnym znevýhodnením a nadaním. Uplatní sa ako poradenský pracovník, špecializovaný pracovník štátnej správy pre oblasť výchovy a vzdelávania detí, odborný zamestnanec v centrách špeciálnopedagogického poradenstva a centrách pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Uplatní sa ako špeciálny pedagóg v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v zdravotníckych zariadeniach a v zariadeniach sociálnej starostlivosti.“

Mgr. Rudolf Hauzer, MBA

Pokračovanie článku v budúcom čísle.

MAGIKOS

Občianske združenie MAGIKOS (www.magikos.sk) je nepolitické, dobrovoľné, záujmové združenie občanov pôsobiace na území Slovenskej republiky, registrované MV SR od 23. 11. 2007. Základným cieľom občianskeho združenia MAGIKOS je aktívne napomáhať všestrannému rozvoju zdravotne postihnutých jednotlivcov prostredníctvom ich podpory, socializácie, výchovy a vzdelávania i ďalšieho uplatnenia.

Hlavnou úlohou občianskeho združenia MAGIKOS je presadzovať myšlienky Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím – podporovať, chrániť a zabezpečovať plnohodnotné a rovnaké užívanie ľudských práv a základných slobôd osobami so zdravotným postihnutím a podporovať ich úctu k prirodzenej dôstojnosti.

Pri napĺňaní cieľa sa občianske združenie MAGIKOS venuje:

- poskytovaniu a skvalitňovaniu výchovy a vzdelávania deťom, mládeži a dospelým so zdravotným postihnutím,
- skvalitňovaniu materiálno-technického vybavenia a finančnej podpore inštitúcií zabezpečujúcim podporu, sociálne služby, výchovu a vzdelávanie deťom, mládeži a dospelým so zdravotným postihnutím,
- komplexnému rozvoju a sociálnej integrácii detí, mládeže a dospelých so zdravotným postihnutím do života,
- poradenskej a korekčnej činnosti pre zdravotne postihnutých, ich rodinných príslušníkov, učiteľov a iných odborníkov, ktorí pracujú so zdravotne postihnutými,
- organizácii seminárov, konferencií, kurzov a školení na podporu starostlivosti o zdravotne postihnutých,
- ochrane a podpore zdravia a vzdelávania zdravotne postihnutých detí, mládeže a dospelých,
- poskytovaniu záujmovej činnosti a priestoru na zmysluplné trávenie voľného času deťom, mládeži a dospelým so zdravotným postihnutím,
- realizácii aktivít na odstránenie segregácie a izolovanosti zdravotne postihnutých detí, mládeže a dospelých, vytváraní nových foriem integrácie zdravotne postihnutých detí, mládeže a dospelých medzi intaktnú populáciu,
- sieťovaniu a spolupráci s organizáciami s miestnou, celoslovenskou i zahraničnou pôsobnosťou.

MAGIKOS je od 1. septembra 2018 zriaďovateľom Súkromnej spojenej školy, Záhradná 12, Detva, ktorá vznikla na základe dlhodobých požiadaviek praxe a požiadaviek rodičov detí

vzdelávanie a poradenský systém

so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, keďže zariadenie podobného charakteru sa v našom regióne a ani v jeho bezprostrednej blízkosti nenachádza.

Súkromná spojená škola, Záhradná 12, Detva je malá škola rodinného typu, ktorá vzdeláva žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami prevažne s autizmom s mentálnym postihnutím a s viacnásobným postihnutím v základnej škole pre žiakov s autizmom a v praktickej škole.

Súkromná základná škola pre žiakov s autizmom, Záhradná 12, Detva pripravuje žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím i bez mentálneho postihnutia na život v spoločnosti do čo najväčšej možnej miery s prihliadnutím na druh a stupeň postihnutia a rozvíjanie ich spôsobilostí (vedomostí, zručností, návykov, komunikácie s okolím) na takej úrovni, ktorá je pre nich dosiahnuteľná vzhľadom na druh a stupeň postihnutia.

Súkromná praktická škola, Záhradná 12, Detva nemá učebné odbory, jej úlohou je pripraviť žiakov s mentálnym postihnutím, žiakov s mentálnym postihnutím v kombinácii s iným zdravotným postihnutím a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím na sebaobsluhu, praktické práce v domácnosti a údržbu domácnosti tak, aby jej absolventi mohli vykonávať zmysluplnú prácu na chránených pracoviskách. Pedagógovia sa zameriavajú nielen na edukáciu žiakov, ale predovšetkým na ich prípravu do reálneho života a v čo najväčšej možnej miere samostatnosti s prihliadnutím na druh a stupeň ich postihnutia.

Pri edukácii žiakov vychádzame z individuálnych schopností a možností každého žiaka a z nich plynúcich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Edukáciu orientujeme na zmysluplnosť a využitie obsahu v bežnom živote.

vzdelávanie a poradenský systém

Zameriavame sa aj na komunikáciu žiaka s okolím. Pri komunikácii so žiakom preferujeme jemu vyhovujúcu formu komunikácie (verbálnu, augmentatívnu alebo alternatívnu).

Pri edukácii žiakov nadväzujeme na vedecky overené metódy a formy práce, ktoré sú vhodné pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími vývinovými poruchami.

Keďže učíme „výnimočných žiakov“, ktorí nemajú toľko možností ako ich zdraví rovesníci, v rámci vyučovacieho procesu uprednostňujeme zážitkové učenie, učenie hrou a učenie zamerané na vnímanie viacerými zmyslami, aby žiak zaujalo a bolo prispôbené ich potrebám a požiadavkám. Aj napriek tomu, že sme súkromná škola, školné od rodičov žiakov nevyberáme vzhľadom na ich neľahkú finančnú situáciu spojenú s diagnózou ich dieťaťa a s tým spojenými zvýšenými nákladmi (liečebné pobyty, rehabilitácie, špeciálne pomôcky...). V edukačnom procese sa snažíme modernizovať a skvalitniť žiakom ich pobyt v škole, aby sa zlepšili podmienky na ich výchovu a vzdelávanie a zabezpečila sa im tak možnosť začleniť sa do spoločnosti do čo najväčšej možnej miery s prihliadnutím na druh a stupeň ich postihnutia. Našou snahou je orientovať vzdelávanie žiakov s postihnutím na využiteľnosť vedomostí v situáciách praktického života, preto prostredie stimulujeme čo najvernejšie a najreálnejšie bežnému životu, aby sme implementovali model simulácie realistického prostredia do vzdelávania. Zároveň sa snažíme realizovať aktivity, ktoré eliminujú u žiakov poruchy správania, znižujú ich agresivitu, znižujú ich odkázanosť na pomoc

okolia, zlepšujú ich sociálnu interakciu a dávajú im možnosť zažiť pocit úspechu (niečo dokážem, som tu potrebný).

Súkromná spojená škola, Záhradná 12, Detva v spolupráci so zriaďovateľom, občianskym združením MAGIKOS, každoročne organizuje množstvo aktivít (napr. návšteva divadla, návšteva cukrárne, výlety, varenie so známymi osobnosťami, hipoterapia...) pre žiakov a ich rodinných príslušníkov, o ktoré je zo strany žiakov a ich rodinných príslušníkov veľký záujem. Našou snahou je zlepšenie kvality života jednotlivcov s postihnutím a druhotne aj ich rodinných príslušníkov. Zároveň sa snažíme pripraviť dospelých ľudí s postihnutím na začlenenie sa do pracovného procesu a ich samostatného fungovania v spoločnosti s prihliadnutím na druh a stupeň postihnutia.

Od septembra 2022 Súkromná spojená škola, Záhradná 12, Detva vytvorila chránené pracovné miesta pre 2 absolventov Súkromnej spojenej školy na pracovnej pozícii pomocná upratovačka a pomocný administratívny zamestnanec, čím sa zvýšilo zapojenie jednotlivcov s postihnutím do pracovného života, skvalitnilo sa ich uplatnenie na trhu práce a následne aj ich rodinný život. Ide o jednotlivcov s postihnutím s mierou postihnutia viac ako 80 %, ktorí by na trhu práce nenašli uplatnenie. Do budúca plánujeme vytvárať ďalšie chránené pracovné miesta pre našich absolventov, aby sme im skvalitnili život a sekundárne aj ich rodinám.

Spracovala: **PhDr. Martina Ostrihoňová Kureková**

Metóda GRUNNLAGET – model pojmového učenia AKO SA UČIŤ MYSLEŤ A POROZUMIEŤ SVETU

vzdelávanie
a poradenský
systém

Magne Nyborg a pojmové učenie

Ako sa deti učia? Čo im pomáha, aby lepšie pochopili všetky informácie, rozumeli fungovaniu tohto sveta, vedeli sa v ňom dobre orientovať? A ako ovplyvňujú proces učenia odchýlky vo vývoji, napr. poruchy učenia či mentálne postihnutie? Otázky, ktorými sa ešte donedávna intenzívne zaoberal **Magne Nyborg** (1927 – 1996), profesor pedagogiky na univerzite v Osle. Pôvodne bol mechanikom, neskôr sa začal venovať učiteľstvu a doplnil si vzdelanie v tomto odbore. Mnohým učiteľom sú jeho skúsenosti veľmi blízke – vysvetľoval a znázorňoval učivo ako len najlepšie vedel, no napriek tomu niektoré deti stále neprospevali. To ho motivovalo skúmať proces učenia a napokon sa to stalo jeho životným poslaním.

Viac ako 30 rokov študoval vzdelávací proces u osôb so „špeciálnymi potrebami“. Koncom 60. a začiatkom 70. rokov Nyborg rozvinul, otestoval a aplikoval **model pojmového (konceptuálneho) vyučovania (conceptteaching model)** pri vzdelávaní detí s poruchami učenia, najmä však tých, ktorých hodnoty IQ dosahovali 50 až 70. Ukázalo sa, že **experimentálna skupina, ktorá bola vzdelávaná prostredníctvom pojmového vyučovania, dosahovala výrazne pozitívny posun v učení a lepšie výsledky** ako kontrolná skupina vzdelávaná tradičným spôsobom. Nyborg neskôr svoje prvotné zistenia niekoľkokrát znova overil prostredníctvom ďalších výskumov, ktoré jeho hypotézy potvrdili. To ho uistilo, že ide správnym smerom a motivovalo ho to k rozpracovaniu celého systému pojmového (konceptuálneho) vyučovania.

Nyborg skúmal, ako môže učiteľ vytvoriť prostredie s vhodnými podmienkami pre učebné procesy. Ako skvalitniť metódy výučby, aby sme posilnili všeobecnú schopnosť žiakov učiť sa? Dospel k záveru, že najdôležitejšími nástrojmi podporujúcimi učenie sú **pojmy a pojmové systémy tried javov**, hlavne vtedy, ak sú ďalej začlenené do pravidiel, poučiek, vysvetlení, definícií, zákonov a pod. Základné pojmové systémy (farba, tvar, poloha, veľkosť, počet...) sú ďalej začlenené do symbolov a ich slovného vyjadrenia. Jednoduchšie povedané: **princíp spočíva v tom, že sa deti najskôr učia chápať základné pojmy, ako je farba, počet, tvar, aby neskôr skúšali medzi nimi hľadať rozdiely a podobnosti**. Rozvíjajú sa tak u nich jazykové schopnosti

a spôsob uvažovania, ktoré sú pre celkovú schopnosť učiť sa nevyhnutné. Získané vedomosti sú potom základným kameňom pre ďalšie vzdelávanie.

O metóde GRUNNLAGET

V roku 1989 sa **Gunvor Sønnesyn**, jedna z Nyborgových študentiek v Inštitúte pre aplikovanú pedagogiku, podieľala na vývoji nástrojov aplikovateľných pri výučbe detí, ktoré „nič nezvládajú“. Uvedomila si, že najskôr musí urobiť dôkladnú analýzu vyučovaného obsahu, aby zistila, čo presne sa deti potrebujú naučiť a aké predpoklady a zručnosti od nich dané učivo vyžaduje. Potom začala rozvíjať práve tieto predpoklady. Zistila, že deti sa vďaka rozvíjaniu „predpokladov“ naučili dobre riešiť úlohy, boli oveľa motivovanejšie učiť sa a výučba ich viac bavila. Spolu s Mortenom Hemom vytvorila praktického sprievodcu vzdelávania – **metodiku GRUNNLAGET, založenú na princípoch Nyborgovho modelu pojmového vyučovania**.

Grunnlaget (v slovenčine „základ“) je názov nórskej vzdelávacej metódy, ktorej autormi sú nórski pedagógovia **Gunvor Sønnesyn a Morten A. Hem z organizácie Pedverket**. Metóda vychádza z rozvoja základných procesov myslenia a je využiteľná pri práci s deťmi so špecifickými vzdelávacími

vzdelávanie a poradenský systém

potrebami, ako aj s bežnými žiakmi v predškolskom a mladšom školskom veku. Vychádza predovšetkým z pojmov, ktoré tvoria podstatu učebných zručností a základ učenia ako celku. Kladie dôraz na pozitívne emócie a motiváciu. Žiaci sú vedení k tomu, aby dokázali formulovať podobnosti a rozdiely. V priebehu osvojovania a precvičovania dochádza k navodzovaniu zmien v štruktúre myslenia a poznávania a následne k upevňovaniu žiaduceho spôsobu získavania nových poznatkov a skúseností.

Základným pracovným nástrojom metódy Grunnlaget je jazyk a súbor rôznorodých predmetov. Je dobré využívať predmety, ktoré deti poznajú zo svojho okolia, či ktoré majú rady. Nie je až také dôležité, aké konkrétne veci to budú, podstatné je, aby sa od seba líšili farbou, tvarom, veľkosťou, materiálom, z ktorého sú vyrobené atď. Autori metódy však navrhli i svoj kufrík pre pojmové vyučovanie, ktorý obsahuje rôzne predmety, ako nožnice, tyčinky od nanukov, plastové lyžičky, autíčka, fixky, kocky, drierka, vlajky, krúžky, povrázky, gumičky, pravítko, špajdle, pastelky, sponky, kartičky atď.

Grunnlaget sa zameriava predovšetkým na prácu s pojmami, pretože práve na nich stojí vyučovanie a ich správne chápanie ovplyvňuje i motiváciu detí na ďalšie učenie.

Čo sú to pojmy?

Podľa Nyborga, **pojem je znalosť kategórie, kde sú si veci spadajúce do jednej kategórie podobné**. Kategórie z každodenného života detí môžu byť napr. zelenina, jedlo, nápoje, oblečenie, obuv, knihy, nábytok, hračky, vozidlá, zvieratá, stromy... **Pojmy sú poznatky o podobnostiach a rozdieloch v rámci kategórií i medzi kategóriami. Sú to všeobecné významy väčšiny slov.**

- **Pojmy treba odlišiť od predstáv. Pojem je kategória, predstava je znalosť jednotlivých vecí.**

Príklad: Predstavte si, ako vyzerá moja kuchyňa. Keď vás o to požiadam, nebudete toho schopní, a to preto, že ste v nej nikdy neboli a nemáte skúsenosť s tým, ako vyzerá. Na druhej strane viete, ako kuchyne vyzerajú vo všeobecnosti. Viete bez problémov odhadnúť, že v tej mojej bude pravdepodobne sporák, drez, chladnička, skrinky, zásuvky, stôl a stoličky. To je poznanie v podobe pojmov, založené na čiastkových zhodách či podobnostiach.

Predstavy, čiže poznania jednotlivého, určitého, konkrétneho, môžeme považovať za primárnu jednotku poznávania. Medzi predstavami ľudí sú individuálne rozdiely a závisia od skúseností konkrétneho človeka. Práve pre tieto odlišnosti nie sú dobre použiteľné v komunikácii. V prostredí školy musíme počítať s tým, že podstatná časť toho, čo deti „hovoria“, bude spojená práve s poznaním v podobe ich predstáv. **To, že dieťa použije určité slovo, ešte neznamená, že mu rozumie ako „pojmu“. V mnohých prípadoch bude slovo odkazovať na určitú konkrétnu vec, s ktorou má dieťa skúsenosť.**

Zatiaľ čo predstavy sú súkromné, pojmy, vzhľadom na to, ako umožňujú komunikáciu, môžeme chápať ako „**zdieľané poznanie**“. Nie je to už poznanie jednotlivého, ale všeobecného. Keď poviem „strom“, viete, o čom je reč, vďaka poznaniu vlastností stromov a rozdielov, ktoré odlišujú stromy od iných vecí. Poznate podobnosti medzi stromami a odlišnosti prípustné v rámci kategórie stromov. Nebudete však vedieť, či mám na mysli brezu alebo smrek, ale o to v mojom „zdieľaní“ nešlo. Aj tak si rozumieme, čo je možné vďaka zdieľaným znalostiam vo forme pojmov, čiže zdieľanému poznaniu.

- **Pojmy treba odlišiť od slov. Slová sú symboly, zatiaľ čo pojmy sú poznaním a môžu byť významom slov.**

Väčšina slov označuje kategórie, nie konkrétne predmety. Slovo „stôl“ môže znamenať ktorýkoľvek stôl na svete. Slovo „strom“ akýkoľvek strom, ktorý existoval atď. **Slová môžu symbolizovať jednotlivú (konkrétnu) vec, čiže majú pomenovacia funkciu. Kategórie sú zas nositeľmi významovej funkcie.** To, že slová majú aj inú funkciu, je

výsledkom učenia sa a rozvoja reči. Aj toto je cieľom pojmového vyučovania.

Napríklad kategorizujeme veci, s ktorými sa deti hrajú a označujeme ich ako „hračky“. V našom dome taktiež kategorizujeme isté špeciálne predmety a nazývame ich „nábytok“. Môžeme kategorizovať aj veci, ktoré konzumujeme. Podľa určitých podobností i rozdielov niečo z toho nazývame „jedlom“ a niečo „sladkosťami“. V každom prípade slová použijeme tak, aby podporovali hranice medzi kategóriami, a tým uľahčovali komunikáciu. Čo sa týka vedeckých kategórií, tie sú obvykle určené definíciou alebo jasnými kritériami.

Je dôležité vnášať slová pre nadradené kategórie do každodennej reči. Keď dieťa hovorí pri prechádzke na ulici o „autách“, pridajme slovo „vozidlá“. Keď je na obed mrkva a kapusta, použijeme slovo „zelenina“.

Základné pojmové systémy

Jedným zo základných nástrojov myslenia je schopnosť identifikovať podobnosti a rozdiely. Tie sú vyjadrené kategóriami vlastností, vzťahov, počtu atď. Nyborg zostavil zoznam zodpovedajúcich pojmových systémov a nazval ich základnými. Mohli by sme ich charakterizovať ako pojmové systémy dôležité pre analyzovanie.

Sú to:

1. **Farba** – červená, modrá...
2. **Tvar** – priamka, oblúk, krivka, kruh, trojuholník, štvorec, guľa, hranol, valec...
3. **Poloha** – zvislá, vodorovná, šikmá, sed, ľah, kľak...
4. **Veľkosť/dĺžka/výška** – veľký – malý, väčší – menší, dĺžka, výška, šírka, hĺbka, 2D, 3D...

vzdelávanie a poradenský systém

5. **Miesto, umiestnenie, poloha** – na, pod, pri, vedľa, napravo, naľavo, prvý, druhý, za, medzi, pred...
6. **Funkcia** – abstraktná kategória, pohár môže byť na pitie, ale môžeme doň aj niečo dať atď.
7. **Počet, číslo**
8. **Celok/časti celku** – písmená a hlásky spolu dávajú slová – hovorené, písané, časti slov meníme pri skloňovaní, časovaní, percentá, zlomky sú časti...
9. **Zvuk/hlásky** – zvuky hudby, ruch mesta, zvuk reči, zvuky v prírode
10. **Materiál/látka** – voda, sklo, kov, plast, koža...
11. **Vlastnosti materiálov/látok** – tvrdý, mäkký, pružný, pevný
12. **Vzor** – čiarkovaný, bodkovaný... ale aj vzor počítania, násobilka, logický sled
13. **Teplota** – studený, teplý, vriaci, mrazivý, presné meranie teploty...
14. **Váha, hmotnosť** – veľký/ťažký, malý/ľahký vo vzťahu k...
15. **Chuť** – kyslý, sladký, horký, chuť jablka
16. **Vôňa** – príjemná, odporná, vôňa jedla...
17. **Pohyb/smer/rýchlosť** – rýchly, pomalý, vpred, vzad...
18. **Zmena** – farby, tvaru, polohy
19. **Čas** – včera, zajtra...
20. **Hodnota/cena** – drahé, lacné... spojené s emóciami – niektoré sa pre nás stanú hodnotnými
21. **Živé – neživé**
22. **Podobnosti a rozdiely**

Pojmové systémy si možno obohacovať o vlastné, nie je to konečný zoznam.

Metóda pojmového učenia Grunnlaget – ako na to v praxi?

Cieľom metódy Grunnlaget je **vytvárať situácie, v ktorých deti získavajú skúsenosti potrebné na to, aby porozumeli pojmom vzťahujúcim sa k základným kategóriám a aby ich prepojili s rečou**. Pojmy by mali zostať v ich dlhodobej pamäti. Každá situácia, v ktorej sa dieťa práve nachádza, túto príležitosť vytvára. Vtedy prichádza na pomoc model pojmového vyučovania (MPV). Obsahuje návody, ako vytvoriť situácie, v ktorých deti spoznávajú skutočné veci v spojení so slovami. MPV pritom používa reč systematicky a krok za krokom nás sprevádza potrebnými procesmi.

vzdelávanie a poradenský systém

• Výučbové rozhovory

Model pojmového vyučovania nám umožňuje pripraviť ciele výučbu zameranú práve na osvojenie základných pojmov. **Počas výučby používame skutočné predmety predstavujúce danú kategóriu a k nej patriaci pojem. Tieto predmety potom spájame so slovami, ktoré kategóriu symbolizujú.** Tomuto spôsobu rozprávania hovoríme **výučbový rozhovor**. Osobitnou črtou výučbových rozhovorov je to, že žiak najprv počuje potrebné slová od učiteľa ako vzor. Prejavy detí počas výučbových dialógov by sme nemali chápať ako odpovede, ale skôr ako zážitky dôležité pre proces učenia. **Najskôr ich žiak opakuje, neskôr si spomenie a postupne ich začína spontánne používať.** Funkcia slov sa v tomto procese vyvíja od označovania konkrétneho/jednotlivého k symbolizovaniu kategórií.

Výučbové rozhovory sa líšia od bežných rozhovorov vo viacerých veciach. **Dospelý v nich používa reč tak, aby zahrňala slová označujúce kategórie a procesy, ktoré si majú deti osvojiť. Počas výučbových rozhovorov formuluje učiteľ úlohy podľa toho, aké kategórie a pojmy sú dôležité v procese myslenia a učenia.** V iných typoch výučbových rozhovorov sa sústreďujeme na to, čomu venujú pozornosť samotné deti. Deti sú zvedavé a vždy sa ľahko sústreďujú na niečo nové.

Počas týchto cvičení môžu deti sedieť v kruhu na zemi. Vopred si nachystáme potrebné pomôcky. Nezabudneme si pripraviť aj dôležité slovné spojenia. Vždy je dobré mať pre každé dieťa aspoň jeden skutočný predmet. Dajme každému dieťaťu príležitosť predstaviť vec, ktorú drží. Dbajme na to, aby pri predstavovaní veci použilo vhodne pripravené slovné spojenia, ktoré k nej patria.

1. krok: SELEKTÍVNA ASOCIÁCIA

Výučbový dialóg najprv pomáha rozvinúť v detskej mysli proces selektívnej asociácie. Ten spočíva v **spojení medzi slovným výrazom a pribúdajúcimi príkladmi z príslušnej kategórie.** V tejto fáze zoznamujeme dieťa s pojmom, využijeme na to všetko, čo nám prostredie ponúka. Čím viac príkladov, tým širšia bude asociácia. *Napr. v prípade pojmového systému „farba“ ukážem dieťaťu červenú fixku. Poviem: „Má to červenú farbu.“ Potom ukážem červené tričko, červené autíčko atď., poviem: „Má to červenú farbu.“ Vyzvem dieťa, aby zopakovalo túto vetu, aj s pomenovaním pojmu farba – „Povedz – Má to červenú farbu.“*

Selektívna asociácia – príklad výučbového rozhovoru:

Potrebujete plastové poháriky alebo iné predmety, ktorých časť má zreteľne okrúhly tvar. Najprv sa s deťmi trochu porozprávajte o predmetoch, ktoré ste im dali. Môžete napríklad povedať:

Učiteľ: Teraz prechádzam prstom po okraji pohárika. Môžem takto prechádzať stále dookola bez toho, aby som sa zastavil. Keď môžem takto podľa okraja niečoho prechádzať stále dookola, hovoríme, že to má okrúhly tvar. Povedzte to, prosím všetci spoločne nahlas: „Má to okrúhly tvar.“

Deti: Má to okrúhly tvar.

Učiteľ: Veľmi pekne ste to povedali!

2. krok: SELEKTÍVNE ROZLIŠOVANIE (diskriminácia)

V ďalšom kroku výučbové dialógy sledujú postup selektívneho rozlišovania. Vedú k **rozlišovaniu medzi tým, čo do danej kategórie patrí, a čo do nej nepatrí.** *Napr. položí pred seba dve rôzne pastelky, poviem: „Môžeš vziať pastelku, ktorá má červenú farbu?“*

Selektívne rozlišovanie – príklad výučbového rozhovoru:

Potrebujete dva plastové štítky, z ktorých jeden má okrúhly a druhý nejaký iný tvar. Veľkosťou by mali byť približne rovnaké. Môžete použiť aj iné predmety, ale dôležitý je rozdielny tvar.

Učiteľ: Pozrite sa na tieto štítky. Len jeden z nich má okrúhly tvar. Môžete ukázať na ten, ktorý má okrúhly tvar?

Dieťa: (ukáže)

Učiteľ: Výborne. Môžeš mi povedať, prečo si ukázala na tento?

Dieťa: Pretože má okrúhly tvar.

Učiteľ: Áno, presne tak.

3. krok: SELEKTÍVNE ZOVŠEOBECŇOVANIE (generalizácia)

V poslednom kroku od detí vyžadujeme, aby **vyjadrili podobnosti medzi dvoma alebo viacerými predmetmi v danej kategórii.** Tým si na verbálnej úrovni uvedomia čiastočné podobnosti, ktoré objavili. Pozorujeme, ako deti

vzdelávanie a poradenský systém

Selektívne rozlišovanie okrúhleho tvaru

vedome zovšeobecňujú a zároveň verbalizujú, čo sa doteraz naučili. Selektívne zovšeobecňovanie je **objavovanie a slovné vyjadrenie čiastočných podobností.** Objavovanie podobností je základným prvkom učenia. Možno ide o jeden z najtvorivejších procesov v ľudskej mysli. Tomuto procesu zodpovedá slovný výraz **„podobný v (niečom)...“ alebo „podobný niečím“**, ktorý upozorňuje na čiastočné podobnosti a má veľký význam pre myslenie a učenie. **Keď si deti spájajú výraz s jednotlivými podobnosťami, ktoré medzi vecami nachádzajú, osvojujú si ho postupne ako všeobecný pojem.** Objavovanie a slovné vyjadrovanie čiastočných podobností dodáva nášmu mysleniu flexibilitu a vedie k uvedomeniu si vlastných vedomostí.

Zamyslime sa a posúďme sami, či je pravda, že vnímame a klasifikujeme to, s čím sa stretávame, na základe čiastočných podobností a rozdielov. Vidíme napríklad stoličku, ktorú sme nikdy predtým nevideli. Dokážeme ju identifikovať ako „stoličku“ nie preto, že je rovnaká ako všetky ostatné stoličky, ale pre podstatné črty a funkcie vlastné všetkým stoličkám. Takisto všetky „kone“ nie sú rovnaké, ale sme schopní ich identifikovať ako kone na základe podobností, ktoré medzi nimi nachádzame.

Napr. „Sú si tieto veci podobné? Môžeme povedať, že sú rovnaké, identické?“ – „Tieto predmety sú si podobné v tom, že majú červenú farbu.“ Alebo „Pozri na tieto tri veci. Povedz, čo majú spoločné?“ – „Sú si podobné v červenej farbe.“

Je dôležité dbať na to, aby deti hovorili „červená farba“ a nie iba „červený“, „červená“ a tiež, aby vypovedali pojmové spojenie „sú si podobné v tom, že.../tým, že...“.

Toto sú dva dôležité prvky v modeli pojmového vyučovania. Ďalším významným princípom je, že vždy používame skutočné predmety, každá úloha sa má začínať zmyslovou skúsenosťou dieťaťa. Dávajme deťom ciele spätnej väzby k tomu, čo hovoria a robia. Ak to, čo dieťa hovorí alebo robí, nie je úplne správne, musíme mu naformulovať spätnú

väzbu tak, aby sme upriamili jeho pozornosť na to, čo je správne. Potrebujeme čo najlepšie porozumieť uvažovaniu dieťaťa. Závery detí majú vždy nejakú logiku a pre učiteľov je kľúčové pochopiť ju. Ak sa dieťa úplne mýli, musí učiteľ prevziať zodpovednosť a povedať napríklad: „Zatiaľ sa mi to nepodarilo dostatočne vysvetliť. Budem na tom musieť ešte popracovať“. V takýchto prípadoch by sme mali vziať do úvahy zmätok, ktorý môžu deti pri cvičení zažívať. Dobrou stratégiou býva možnosť výberu medzi správnou a nesprávnou odpoveďou.

vzdelávanie a poradenský systém

Selektívne zovšeobecňovanie – príklad výučbového rozhovoru:

Potrebuje dva plastové štítky s okrúhlymi tvarmi, ktoré sa líšia veľkosťou a farbou. Možno použiť dva rôzne predmety, ktoré majú nejakú časť okrúhleho tvaru. V druhom prípade bude úloha ťažšia.

Učiteľ: Pozrite sa na tieto dve veci. Vidíte, že nie sú rovnaké?

Deti: (prikyvujú)

Učiteľ: Vidíte na nich niečo podobné?

Deti: Majú okrúhly tvar.

Učiteľ: To je skvelé, že ste si to všimli! Takže môžeme povedať: „Sú si podobné v tom, že majú okrúhly tvar.“ Môžete to povedať nahlas?

Deti: Sú si podobné v tom, že majú okrúhly tvar.

„Sú rovnaké?“

„Sú podobné tvarom?“

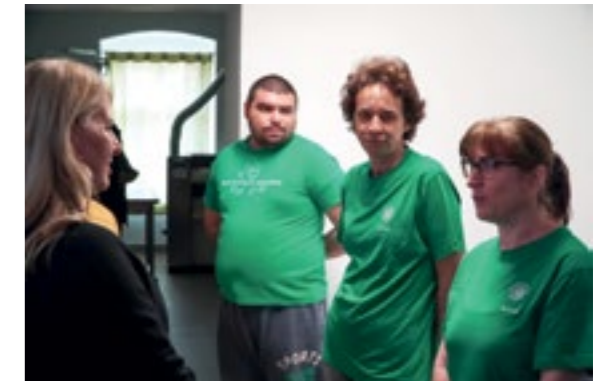
„Sú podobné v tom, že majú okrúhly tvar?“

„Sú podobné v tom, že majú okrúhly tvar?“

PANI PREZIDENTKA NA NÁVŠTEVE V BIVIO

farby života

Niekoľko slov na záver...

Metóda Grunnlaget poskytuje učiteľovi komplexnejší nástroj neuropsychologického učenia žiaka postaveného na praktickom učení sa pojmom, analýze, kódovaniu, klasifikácii a budovaní systému porozumenia tvarom, veľkosti, polohe, symbolom a pod. Je to skvelá propedeutika prípravy detí na čítanie, písanie a počítanie a zároveň inkluzívny diferencovaný prístup rozvoja pre všetky deti. Môže byť významným prínosom aj pre ľudí s mentálnym postihnutím. Nie je náročná na pomôcky a pre učiteľa, ktorý pochopí základný systém, je ľahko uchopiteľná a široko využiteľná. Všetky zavádzané pojmy a kategórie treba samozrejme prispôbiť potrebám a možnostiam žiakov. V Nórsku si metóda Grunnlaget našla svoje ukotvenie priamo vo vzdelávacom systéme. Veríme, že si nájde cestu i do našich škôl.

Chcete viac informácií?

- Celú metodiku Grunnlaget si možno stiahnuť a pozrieť si online na webovej stránke www.inklucentrum.sk v časti *Publikácie – Metóda Grunnlaget*.
- Odkaz: <https://bit.ly/metodikaGRUNNLAGE>
- Prostredníctvom Inklucentra môžete absolvovať školenie v metóde Grunnlaget priamo s jej autorkou Gunvor Sønnesynovou.
- Organizácia Pedverket Kompetanse: <https://pedverket.no>
- Kontakt na autorku metódy Gunvor Sønnesynová: gunvors@online.no (možná komunikácia v angličtine)

Spracovala: **Mgr. Zuzana Kolláriková**

Použité zdroje:

SØNNESYN, Gunvor. *Metóda Grunnlaget. Model pojmového učenia*. 1. vyd. Bratislava: Inklucentrum, 2021.

LEBEER, J. Ed. *Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje: podpora začleňování znevýhodněných dětí do běžného vzdělávání*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-103-4.

farby života

občianske združenie MAGIKOS

ZPMP v Martine

farby života

farby života

Prezident Cup a Majstrovstvá Európy tanečníkov s mentálnym postihnutím 2022

17. novembra 2022 sa uskutočnilo v Moyzesovej sieni v Bratislave unikátne tanečné a športové podujatie **Prezident Cup a Majstrovstvá Európy tanečníkov s mentálnym postihnutím**. Hlavným organizátorom bol Tanečný klub DANUBE v spolupráci s WIDA (Svetová asociácia integrovaného tanca).

Na súťažnom parkete sa stretli tanečníci z Poľska, Česka, Talianska a Slovenska. Súťažili v štandardných a latinskoamerických tancoch, v tzv. kombinovaných pároch, kde jeden tanečník má mentálne postihnutie a druhý je bez postihnutia a ďalšie páry tvorili tanečníci s mentálnym postihnutím.

Slovenská republika má **dvoch majstrov Európy v integrovaných pároch, Martin Mišo a Olívia Kernová z TK DANUBE Bratislava a Martin Popelka a Tamara Kulíšková z TK BIBS Myjava**. Srdečne gratulujeme!

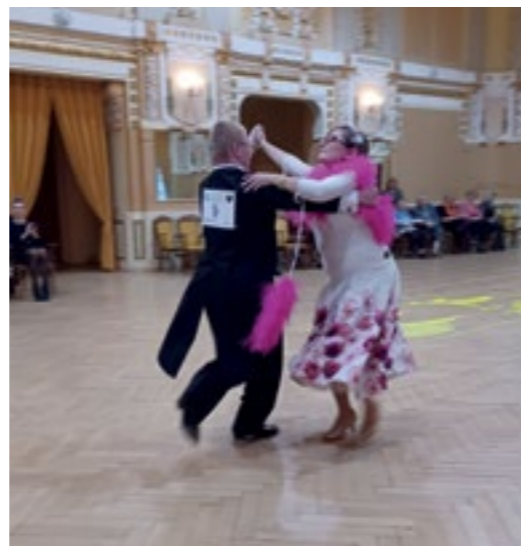

farby života

farby života

konferencia NA SPOLUPRÁCI ZÁLEŽÍ

farby života

foto Ján Gombala

farby života

konferencia NA SPOLUPRÁCI ZÁLEŽÍ

TRANSFORMÁCIA PORADENSKÉHO SYSTÉMU V ŠKOLSTVE

vzdelávanie a poradenský systém

Čo je poradenský systém teraz?

Do konca roka 2022 existujú na Slovensku 2 druhy poradenských zariadení (poradní):

- centrá špeciálno-pedagogického poradenstva (ČŠPP) a
- centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP).

Podporu poradní môže dostávať dieťa/žiak do skončenia prípravy na povolanie (u študentov vysokých škôl je to až do veku 25 rokov) a jeho rodina. Ich náplňou sú okrem iného terapie, poradenstvo rodičom a diagnostika.

Vzhľadom na aktuálny AKÚTNY NEDOSTATOK PORADNÍ, ODBORNÍKOV A NEDOSTATOČNÉ FINANCOVANIE – PORADENSKÝ SYSTÉM ZĎALEKA NEPOKRÝVA POTREBY KLIENTOV SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM a ich rodičov (napr. ranú starostlivosť poskytovali ČŠPP v roku 2018 len pre 1 267 detí so ZZ, t. j. 14 % z detí so ZZ do 3 rokov¹).

Ako sa zmení systém od 1. 1. 2023?

Od 1. 3. 2023 vzniká 5 stupňov podporných úrovní, ktoré nahradia aktuálny systém podpory detí a ich rodičov v školských poradniach.

Nových 5 úrovní podpory budú poskytovať:

1. stupeň podpory – učiteľ, odborný zamestnanec a školský podporný tím v školách
2. stupeň podpory – školský špeciálny pedagóg, alebo odborný zamestnanec školy a podľa potreby v spolupráci s centrom poradenstva a prevencie
3. stupeň podpory – odborný zamestnanec centra poradenstva a prevencie v školách a v centrách poradenstva a prevencie
4. stupeň podpory – odborný zamestnanec centra poradenstva a prevencie v centrách poradenstva a prevencie
5. stupeň podpory – odborný zamestnanec špecializovaného centra poradenstva a prevencie v špecializovanom centre poradenstva a prevencie alebo v prirodzenom prostredí dieťaťa.

Okrem školy bude podpora poskytovaná aj:

- na úrovniach 3. a 4. stupňa v školách a v centre poradenstva a prevencie (ďalej CPP) – bude ich 141,
- na úrovni 5 stupňa v špecializovanom centre poradenstva a prevencie (ďalej ŠCPP) – bude ich 29.

SCŠPP budú poskytovať služby najmä deťom/žiakom so zdravotným postihnutím a budú sa preto špecializovať podľa znevýhodnení pre deti a žiakov:

- s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami (počet: 8),
- s mentálnym postihnutím (počet: 5),
- s narušenou komunikačnou schopnosťou (počet: 5),
- s viacnásobným postihnutím (počet: 4),
- so sluchovým postihnutím (počet: 1),
- so zrakovým postihnutím (počet: 2),
- deti do piateho roka veku (počet: 4).

CPP na úrovni 3. a 4. stupňa má poskytovať odborné činnosti bez vymedzenia zamerania na cieľové skupiny podľa zdravotného znevýhodnenia tak, aby možnosť navštevovať CPP nebola determinovaná na základe zdravotného znevýhodnenia dieťaťa, žiaka, študenta.² Tento zámer dávame do pozornosti všetkým rodičom detí so zdravotným znevýhodnením. **V prípade nedostupnosti služieb CPP a ŠCPP pre vaše dieťa s kapacitných alebo odborných dôvodov sa rodičia môžu obrátiť (v spolupráci s poradňou) na nadriadený orgán, ktorým je Regionálny úrad školskej správy v sídle ich kraja³ a žiadať riešenie a poskytnutie potrebných služieb v čo najkratšom čase.**

Mapu zariadení poradenstva a prevencie vo vašom okolí nájdete webe ministerstva školstva v sekcii Inklúzia/Transformácia poradní/Sieť zariadení poradenstva a prevencie od 1. 1. 2023⁴.

Odborné činnosti majú byť poskytované v súlade s vydanými výkonovými a obsahovými štandardmi zverejnenými na stránke VÚDPAP⁵.

² MŠVVa Š SR, Transformácia systému poradenstva a prevencie, interný materiál, október 2022

³ <https://www.minedu.sk/regionalne-urady-skolskej-spravy/>

⁴ <https://datawrapper.dwcdn.net/K7rjn/6/>

⁵ <https://vudpap.sk/standardy/>

¹ ÚHP, IVP, ISP, Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením, 2020 <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>

vzdelávanie a poradenský systém

Poradne naďalej zostanú štátne a neštátne. Obe sú štátom nedostatočne financované, neštátne poradne môžu poskytovať služby za poplatok.

Podpora detí a žiakov sa má presunúť čo najbližšie k dieťaťu a zintenzívniť sa má podpora od psychológov, špeciálnych pedagógov a iných odborníkov priamo v školách. Dostupnosť týchto profesií v školách aj samotných CPP a ŠCPP bude záležať na rozsahu financií, ktoré štát do podporných tímov v školách investuje.

Čo sprevádza transformáciu?

Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením má vážne obavy predovšetkým o dostupnosť podpory pre deti so zdravotným znevýhodnením od 1. 1. 2023.

Za august a september 2022 sme zozbierali podnety od rodičov detí so zdravotným znevýhodnením a pracovníkov poradní:

- frustrácia a obava z neznámeho u zamestnancov a rodičov** – nemajú dostatok informácií, poradne čaká spájanie a zavedenie obsahových štandardov kvality,
- nejasnosť, kam budú patriť deti, ktorých súčasná poradňa mení záber a nebude sa môcť ďalej o ne starať,**
- sieť poradní bez zohľadňovania počtu detí v regiónoch** – v spojených CPP nie je dostatok odborníkov, ktorí by vedeli pracovať s deťmi so zdravotným znevýhodnením a ŠCPP bude len 29 pre všetky znevýhodnenia,
- zníženie kapacít poradní** – odlev zamestnancov z poradní,
- fyzická nedostupnosť** – väčšina budov, v ktorých sa nachádzajú poradne, čo sa transformujú na stupeň podpory 3 a 4, nie sú prístupné pre deti s telesným znevýhodnením (nie sú bezbariérové),
- straty na materiálnom vybavení** – niektoré poradne boli nútené opustiť pôvodné priestory a ponechať špeciálnej škole všetky pomôcky, často získané cez granty a projekty, ktoré realizovali vo svojom voľnom čase,
- riziko, že poradne k 01. 01. 2023 nebudú mať dost zamestnancov, aby dodržali zákon a neboli vyradené zo siete MŠVVaŠ SR, keďže** nevedia, či budú mať dost financií na ich zamestnanie – po 1. januári 2023 bude ministerstvo sankcionovať nesplnenie podmienok,
- absencia koordinácie reforiem** v rezorte školstva u predchádzajúceho vedenia.

Na nevyhnutnú potrebu riešiť nielen zachovanie, ale aj **na zvýšenie dostupnosti poradní pre deti so ZZ a ich rodiny Platforma rodín upozornila:**

- v medzirezortných pripomienkových konaniach k novelám školského zákona v júni a septembri 2021,
- pri zostavovaní nultého akčného plánu k Stratégii inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní⁶,
- pri rozporovom konaní k akčnému plánu k Stratégii inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní⁷,
- pri definovaní cieľov v Národnej stratégii rozvoja koordinovaných služieb včasnej intervencie a ranej starostlivosti⁸,
- na rokovaní s MŠVVaŠ SR 30. 08. 2022,
- na Výbore pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť 05. 10. 2022,
- na Rade vlády pre osoby so zdravotným postihnutím 18. 10. 2022.

Oba v uvedené poradné orgány vlády odporúčali MŠVVaŠ SR a MF SR zabezpečiť:

- podporu jednotlivých poradenských zariadení v transformácii – informačnú, materiálno technickú, finančnú, metodickú; zabezpečiť prechodné obdobie od schválenia financovania, aby sa poradne dokázali pripraviť,
- model financovania centier poradenstva a prevencie, aby mali priestor aj na dlhodobú opakovanú podporu deťom a ich rodinám a jeho zavedenie do súvisiacich legislatívnych predpisov,
- plán na postupné zvyšovanie regionálnej a finančnej dostupnosti systému poradenstva a prevencie vrátane odborných činností pre deti so zdravotným znevýhodnením.

Problematiku naďalej sledujeme a priebežne o ďalších krokoch v tejto veci budeme zverejňovať viac informácií na sociálnych sieťach Platformy rodín.

Spracovali: **Ing. Monika Fričová, Ing. Ivana Podlesná, Mgr. Viera Kondelová**

⁶ <https://www.minedu.sk/strategia-inkluzivneho-pristupu-vo-vychove-a-vzdelavani/>

⁷ <https://www.minedu.sk/strategia-inkluzivneho-pristupu-vo-vychove-a-vzdelavani/>

⁸ <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/ostatne/narodna-strategia-rozvoja-koordinovanych-sluzieb-vcasnej-intervencie-ranej-starostlivosti.pdf>

PODPORNÉ OPATRENIA VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

vzdelávanie a poradenský systém

Nárokovateľné podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní (ďalej len „podporné opatrenia“) sú obsahom Reformy 2, Komponentu 6 Plánu obnovy a odolnosti, Programového vyhlásenia vlády SR na obdobie 2021 – 2024 a Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní.

Návrh modelu podporných opatrení vznikol pod koordináciou Štátneho pedagogického ústavu (aktuálne NIVAM) so zapojením partnerov z rôznych sektorov. Na jeho prípravu sa aktívne podieľala aj Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením.

Novelu školského zákona¹, ktorej obsahom je zavedenie podporných opatrení, predložilo ministerstvo školstva do medzirezortného pripomienkového konania na konci augusta a súčasne bol zverejnený aj návrh Katalógu podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní² (ďalej len „Katalóg“).

V zmysle týchto návrhov podporné opatrenia:

- majú byť poskytované deťom a žiakom v materských, základných a stredných školách vrátane špeciálnych škôl,
- ich účelom je plnohodnotné zapojenie dieťaťa alebo žiaka do výchovy a vzdelávania, podpora rozvoja vzdelávacieho potenciálu každého dieťaťa alebo žiaka, rozvoj ich vedomostí, zručností a schopností, podpora začlenenia dieťaťa alebo žiaka do kolektívu školy a školského zariadenia a využívania práv na rovnocennom základe s ostatnými deťmi a žiakmi,
- reagujú na rozmanité výchovno-vzdelávacie potreby detí a žiakov, ktoré môžu mať dočasný alebo trvalý charakter a môžu vyplývať zo zdravotného stavu alebo inej individuálnej charakteristiky alebo životných podmienok dieťaťa alebo žiaka a podmienok v spoločnosti, škole alebo školskom zariadení,
- majú prispieť k tomu, aby školský systém vedel na tieto rozmanité potreby lepšie reagovať.

Uplatnenie konkrétnych typov opatrení a miera podpory má vychádzať z posúdenia realizovaného pedagogickými zamestnancami alebo odbornými zamestnancami školy alebo školského zariadenia alebo zariadenia poradenstva a prevencie.

¹ <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2022-502>

² <https://www.minedu.sk/navrh-katalogu-podpornych-opatreni/>

Podporné opatrenia sa členia na:

- všeobecné** – poskytované pre všetky deti a všetkých žiakov,
- cielené** – poskytované pre deti a žiakov na prekonávanie dočasných menej závažných prekážok vo výchove a vzdelávaní,
- špecifické** – poskytované pre deti a žiakov na prekonávanie trvalých prekážok alebo dočasných závažných prekážok vo výchove a vzdelávaní.

Poskytovať ich možno ako akúkoľvek kombináciu všeobecných, cielených a špecifických podporných opatrení.

V Katalógu je uvedený aj podrobný opis jednotlivých podporných opatrení.

Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením v rámci MPK a pripomienkovania Katalógu navrhla doplnenie niektorých dôležitých podporných opatrení, ktoré sa do návrhov nedostali a tiež dôležité korekcie niektorých opatrení. Aktuálne očakávame vyhodnotenie pripomienok.

Poskytovanie podporných opatrení má nabiehať postupne. V prechodnom období troch školských rokov (od 1. septembra 2023 do 31. augusta 2026) sa navrhuje aj zohľadňovanie podmienok školy (kapacitných, personálnych a materiálnych). Od 1. septembra 2026 sa teda má uplatňovať už bez ohľadu na podmienky školy. Reálny efekt podporných opatrení bude závisieť od dostatočného financovania zo štátneho rozpočtu. Z tohto dôvodu je veľmi dôležité, aby sa spôsob financovania podporných opatrení ustanovil aj v právnych predpisoch, ktoré upravujú financovanie školstva.

Zavedenie podporných opatrení považujeme za mimoriadne dôležité a prínosné pre všetky deti a žiakov, nielen tých so zdravotným znevýhodnením. S ohľadom na zameranie našej organizácie ich vnímame ako významný krok na ceste k naplneniu práva detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením na inkluzívne vzdelávanie podľa čl. 24 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a ich sociálnemu začleneniu. Mnohé z navrhovaných podporných opatrení majú charakter primeraných úprav, ktoré sa v zmysle Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím Slovenská republika zaviazala poskytnúť na zabezpečenie nevylúčenia osôb so zdravotným postihnutím z procesu vzdelávania, pričom nezaistenie primeraných

vzdelávanie a poradenský systém

úprav predstavuje diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Mimoriadne dôležité je preto zachovať podstatu nárokovateľnosti podporných opatrení a garantovať ich financovanie, aby sa z tejto významnej a nevyhnutnej reformy, nestala len ďalšia formálna deklarácia.

Tab. Zoznam podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní, ako sú uvedené v návrhu novely školského zákona a Katalógu

DRUH PODPORNÉHO OPATRENIA	PODPORNÉ OPATRENIE
VŠEOBECNÉ PODPORNÉ OPATRENIE	<ul style="list-style-type: none"> školský vzdelávací program v súlade s princípmi inkluzívneho vzdelávania zákaz všetkých foriem diskriminácie pri prijímaní do školy alebo do školského zariadenia prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a výskytu rizikového správania kariérové poradenstvo
CIELÉNÉ PODPORNÉ OPATRENIE	<ul style="list-style-type: none"> činnosť materskej školy na podporu dosahovania školskej spôsobilosti činnosť školy na podporu sociálneho začlenenia a predchádzania ukončenia školskej dochádzky v nižšom ako poslednom ročníku základnej školy úprava obsahu, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede materskej školy, základnej alebo strednej školy kurz vyučovacieho jazyka školy doučovanie poskytnutie špeciálnych edukačných publikácií a kompenzačných pomôcok dostupnosť miestnosti v škole určenej na oddych bez rušivých podnetov, podporu vnímania a nadobúdanie zručností spojených s využívaním kompenzačných pomôcok a špeciálnych edukačných pomôcok pedagogická diagnostika orientačná diagnostika intervencia krízová intervencia dostupná doprava do a zo školy
ŠPECIFICKÉ PODPORNÉ OPATRENIE	<ul style="list-style-type: none"> poskytovanie zdravotnej starostlivosti v materskej škole, základnej škole, materskej škole pre deti so zdravotným znevýhodnením, alebo v základnej škole pre žiakov so zdravotným znevýhodnením odstraňovanie fyzických bariér v priestoroch školy alebo školského zariadenia vzdelávanie sa vo vyučovacom predmete alebo vo vzdelávacej oblasti vo vyššom ročníku rozšírenie cieľov a obsahu vzdelávania vo vyučovacom predmete alebo vo vzdelávacej oblasti zabezpečenie asistencie v čase výchovno-vzdelávacieho procesu s umývaním rúk, podávaním jedla, dorozumievaní, presunom a s obliekaním a vyzliekaním v súvislosti s pobytom mimo priestorov školy alebo školského zariadenia zabezpečenie komunikácie dieťaťa so sluchovým alebo žiaka so sluchovým postihnutím so školou alebo so školským zariadením

Spracovali: **Mgr. Zuzana Suchová, Mgr. Viera Kondelová**

Inkluzívna spoločnosť je omnoho lacnejšia a efektívnejšia ako špeciálne zariadenia

regióny

Z odbornej verejnej diskusie s názvom Inakosť = iná normálnosť vyplynulo mnoho relevantných záverov. Diskusia s tromi hostkami z divadelného prostredia so skúsenosťami s prácou s ľuďmi s mentálnym postihnutím pod záštitou Divadla z Pasáže, ktoré pracuje s ľuďmi s mentálnym postihnutím, poukázala na mnohé smery, ktorými by sa naša spoločnosť a jednotlivci na ceste za pochopením mohli vybrať.

„Stíšte si svoje mobilné telefóny. Začíname,“ takto väčšinou vyzerá úvodná zvučka, kým sa na divadelných doskách odohrá príbeh. Odborná verejná diskusia sa konala v Štátnej vedeckej knižnici, súčasťou nebolo žiadne predstavenie, avšak hostky rozpovedali mnoho príbehov zo svojho života a svojej praxe. Prečo práve Divadlo z Pasáže prišlo s témou lámania jedného zo stereotypov v spoločnosti? „Aj keď je našou hlavnou náplňou hrať, divadlo má najmä rozprávať príbehy. Preto som sa rozhodla priniesť do spoločnosti tému, ktorá nás veľmi trápí,“ povedala Eva Ogurčáková, umelecká riaditeľka Divadla z Pasáže. Problém, ktorý sa umelecký kolektív rozhodol riešiť, je pristupovanie k dospelým ľuďom s mentálnym postihnutím ako k deťom. „Naši herci už roky dokazujú, že sú schopní práce pod tlakom, učenia sa, zapamätávania, sebarozvoja a podobne. Tým, že ich budeme považovať za večné deti ich brzdieme,“ uviedla Ogurčáková na vysvetlenie motivácie divadla ešte počas prípravy kampane.

V tlačovej správe Divadlo z Pasáže informovalo: „Bohužiaľ, stereotypov máme ako spoločnosť mnoho. Je to skratka – nemusíme sa zaoberať hlbšou analýzou, viac spoznávať a pýtať sa. Mnohé z nich sú založené na pravdivom základe, no nikdy sa nevzťahujú na celú skupinu. Pri ľuďoch s mentálnym postihnutím nemôžeme povedať, že by všetci dokázali žiť plnohodnotný život dospelého človeka. Mnohí z nich potrebujú pomoc počas celého ich života. No, dôležité je, že je veľká časť takých, ktorým by postačila pomoc, ale celkom iná. A to vo forme dôvery, učenia či veľmi dôležité – nárokov, ktoré máme i na iných dospievajúcich.“

Počas diskusie ďalej Eva Ogurčáková približovala život ľudí s mentálnym postihnutím prirovnávaním k životu celého sveta počas pandémie. Boli sme zatvorení doma, izolovaní od sveta. Stretávať sme mohli len tých najbližších. Ľudia zostali osamotení, tak ako žijú ľudia s mentálnym postihnutím aj vtedy, keď vo svete nezúri nebezpečný a neznámy vírus. A tak u ľudí počas pandémie nastávalo zhoršenie psychického stavu, vznik depresie, úzkosti a iné ochorenia. Veľký nápor

na štátny systém, ktorý by mal problém riešiť. Umelecká riaditeľka Divadla z Pasáže tak nadviazala na Hedu Bayerovú, ktorá je okrem iného umeleckou riaditeľkou divadla Off Bühne Komplex a zasadá v kultúrnej rade mesta Chemnitz. Hostka uviedla, že je mnoho oblastí, ktoré by mohli byť nastavené politikmi v krajinách odlišne, aby boli efektívnejšie. „Prečo sme si ešte neuvedomili, že inkluzívna spoločnosť je omnoho efektívnejšia a lacnejšia ako financovanie množstva špeciálnych zariadení v krajine?“ položila rečnícku otázku, s ktorou súhlasila aj tretia diskutérka – Jitka Vrbková – v Brne založila Divadlo Aldente fungujúce ako profesionálny súbor mladých hercov s Downovým syndrómom, ktorí stoja na javisku ako rovnocenní partneri profesionálnych kolegov. Vrbková uviedla, že sa viacero ľudí snaží v danej téme vzdelávať napríklad na školách. Avšak, takáto práca je podľa nej predovšetkým pre učiteľov, pretože to často žiaci a žiačky až tak nepotrebujú. Ak je v triede integrované dieťa so špeciálnymi potrebami, spolužiaci a spolužiačky to už poznajú. No ľudia, ktorí majú 30 a viac rokov, teda veľká časť spoločnosti, túto možnosť nemala. „Do roku 89 boli totiž ľudia s mentálnym postihnutím niekde, aby sme ich nevideli.“ Deťom, ktoré majú v triede integrovaného spolužiaka alebo spolužiačku často netreba nič vysvetlovať, práve naopak. Podľa príkladov hostiek deti samy viac rozumejú potrebám integrovaného spolužiaka či spolužiačky ako ich učiteľia, pretože s nimi rastú a nie je to pre ne nič zvláštne.

Ešte pri príprave kampane v Divadle z Pasáže zaznelo: „Väčšina z nás sa veľa napočúvala o tom, ako sa treba učiť samostatnosti, lebo raz vyrastieme a budeme na to sami. Hovorili

regióny

nám to doma, v škole i hocikde inde, kde nás vychovávali a viedli. Postav sa a pokračuj, tak to má väčšina z majority, aj keď to vždy nie je najľahšie. Učíme sa pri tom zodpovednosti, samostatnosti, budovaniu odolnosti či vytrvalosti a mnohému ďalšiemu. Predstavte si, že toto nie je súčasť vášho dospievania. Rodičia vám napríklad v dvadsiatich šiestich kúpia členku s jednorožcom a ľudia sa s vami maznajú. Ani vám by sa nechcelo dospieť, keby ste nemuseli.“ Nároky a zodpovednosť je niečo, čo potrebujeme, čo nás posúva dopredu a pomáha nám, aby sme sa zlepšovali.

Hostky dostali od moderátorky Ľubice Račekovej v jednej z posledných otázok priestor na snívanie. Mali si predstaviť, že sa dostali do cieľa, že kampaň bola úspešná, stereotyp v spoločnosti sa podarilo vysvetliť, ľudia pristupujú k ľuďom s mentálnym postihnutím individuálne a spoločnosť im dáva priestor dospieť. Ako by to v takomto ciele vyzeralo? „Jednoduché, nesedeli by sme tu. Robili by sme si svoju prácu, na uliciach by sme stretávali viac ľudí s mentálnym postihnutím, videli by sme ich napríklad ako ľudí za pokladňou v obchode alebo ako učiteľky v materskej škole. A bolo by to pre nás bežné, nebolo by to divné, každý by mohol prejaviť to, čo cíti,“ zasnívala sa Ogurčáková. Vrbková súhlasila a pragmaticky dodala, že by mala možno konečne voľné večery a víkendy a nemusela by tráviť čas tým, že by písala ďalšie a ďalšie granty, pretože by z jedného dostala dosť peňazí na to, čo treba.

„Ja odpoviem otázkou, má práca s ľuďmi špecifiká?“ znela odpoveď na poslednú otázku, ktorú ľudia často považujú za nosnú, za tú, ktorú treba pochopiť, na ktorú sa treba pripraviť, a teda, aké má práca s ľuďmi s mentálnym postihnutím špecifiká?

Víziou Divadla z Pasáže je, že možno aj vďaka kampani Inakosť = Iná normálnosť, budú ľudia šíriť posolstvo, že aj ľudia s mentálnym postihnutím dospievajú a nezostávajú deťmi. Zároveň však Ogurčáková dodala, že pre nich bolo najmä dôležité otvoriť diskusiu o ľuďoch s mentálnym postihnutím. Tém spojených s touto problematikou je veľa, napríklad sem patrí vzdelávanie, sexualita a mnohé iné. „Dospelosť to však všetko zastrešuje, preto sme ňou začali. Preto by sme chceli osloviť jednotlivcov a organizácie, ktoré o tom budú hovoriť a budú to šíriť ďalej. Ak niekto bude chcieť prísť a možno sa poradiť, sme otvorení spolupráci. Je mnoho organizácií, ktorých úlohou je riešiť túto tému a ja ich prosím, chyďte sa toho a začnime sa o tom rozprávať. Verejne a bez obáv,“ povedala na záver diskusie.

Diskusia sa konala vďaka podpore Férovej Nadácie O2 a záznam z podujatia je dostupný na stránke www.divadlo-zpasaze.sk v sekcii Vzdelávanie – Inakosť.

Ľubica Račeková

10 otázok pre... Máriu Jesenskú

„Človek musí mať silu, aj keď je ťažko.“

V inšpiratívnom rozhovore nám o svojej púti a práci prezradila Mária Jesenská, dlhoročná predsedníčka Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Martine.

• Aký bol váš prvý kontakt s problematikou mentálneho postihnutia?

Naša dcéra Katka sa narodila s ťažkou vrodenou chybou srdca. Vtedy nám kardiológ oznámil, že operáciu je možné urobiť pri hmotnosti 10 – 15 kilogramov. No ona mala v jednom roku len 3 kilogramy a vtedy sa stalo to, čo sme ako rodičia ani netušili. V nemocnici dostala mozgovú embóliu. My sme však neprestali bojovať o skvalitnenie jej života. Bez odporúčania sme sa vybrali za kardiológmi do Brna. Mala vtedy 3 roky a vážila 5 kilogramov. A predsa jej operáciou skvalitnili život. Začala chodiť a nastúpila do škôlky. No vedeli sme, že to nie je konečná. V desiatich rokoch sme cestovali do Motola, kde úspešne zvládla radikálnu operáciu.

• Čo vás motivovalo pomáhať ľuďom s postihnutím?

Táto moja púť s Katkou ma motivovala, aby som sa stala členkou ZPMP v Martine. Pracovala som najprv ako členka výboru a neskôr ako predsedníčka.

• V ZPMP v Martine pôsobíte už roky, čo je pre vás najväčším úspechom z pohľadu združenia?

Za úspech nášho ZPMP považujem dobrú účasť na aktivitách – mesačné stretnutia na tvorivých dielňach, počítačoch, výstave výtvarných prác, branno-športovom dni, pomoc klientom DSS Lipovec, ktorí sú všetci našimi členmi. Ale zo všetkých aktivít sa najviac tešia na letný rekreačno-rehabilitačný pobyt, ktorý sme uskutočnili tohto roku už po sedemnásty raz.

• Ak by ste s ohľadnutím do minulosti mohli niečo zmeniť, čo by to bolo?

Boli a sú stále aj dnes nedostatky, ktoré rodičom s dieťaťom s mentálnym postihnutím chýbajú. U nás v okrese nie je ani jedno predškolské zariadenie pre tieto deti.

• Spomínate si na zážitok či osobu, ktoré vám z nejakého dôvodu utkveli v pamäti?

V nadväznosti na predchádzajúcu otázku, chcem poďakovať

10 otázok pre...

Soni Čatlošovej, ktorá pôsobila v takejto škôlke a dlhé roky pracuje v združení. Mala veľmi dobrý prístup k deťom aj k rodičom.

• Je spoločnosť a jej prijímanie inakosti dnes iná ako bola v minulosti?

Nastal pokrok aj v spoločnosti. Aspoň ja som sa stretla s ústretovosťou.

• Čo podľa vás najviac potrebujú ľudia so znevýhodnením a ich rodiny?

Obracajú sa na mňa rodičia a ja im neviem poradiť. Prešli voľby, a tak sa obrátim na kompetentných, či neuvažujú o zriadení nejakej materskej školy.

• Aké ocenenie si najviac vážite?

Mojím najväčším ocenením je, že Katka vďaka členom rodiny ovláda počítač, dotykový mobil, ktorý ani ja neovládám, krásne kreslí, aj napriek tomu, že používa len ľavú ruku. Ona by vám však povedala, že si cení, že mesto ma ocenilo pár rokov dozadu ako dobrovoľníčku roka.

• Na čo ste osobne najviac hrdá?

Hrdá som najmä na kolegov, ktorí nezištne a vo voľnom čase pracujú na zlepšení kvality života ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín.

• Viete si nájsť aj čas na relax?

Čo sa týka relaxu? Ja si oddýchnem s Katkou pri návštevách koncertov, kina, divadla a posedením pri kávičke s jej priateľmi a s našou milovanou vnučkou Agátkou. Miluje návštevy u svojej krstnej, u ktorej sme aj včera strávili zopár hodín spomínaním na pekné chvíle. Človek musí mať silu, aj keď je ťažko, lebo sú ľudia, ktorí nás potrebujú, ale na druhej strane aj my ich.

Mgr. Mária Baláž Gyuránová

Zastavme špirálu sporov a začnime sa rozprávať o Slovensku

Vyhlasenie predstaviteľiek a predstaviteľov občianskych organizácií z celoštátnej konferencie „Na spolupráci záleží“

V moderných dejinách Slovenska zohrala občianska spoločnosť veľakrát kľúčovú úlohu. Naši predchodcovia a predchodkyne stáli v prvých líniách boja proti fašistickej i komunistickej totalite, keď viedli zápas o slobodu a demokraciu. Po roku 1989 sme sa pričínili o decentralizáciu moci, jasné odmietnutie autokratických politických tendencií a prispeli sme k integrácii Slovenska do Európskej únie a Severoatlantickej aliancie. Po vražde Jána Kuciaka a Martyiny Kušnírovej sme sa rázne postavili proti zneužívaniu moci, korupcii a klientelizmu.

Počas vážnych kríz – či už šlo o ničivé povodne, pandémie covid-19, zvládanie následkov krutej vojny na Ukrajine, alebo pri rôznych ekonomických, sociálnych a bezpečnostných skúškach – občianske organizácie pomáhali jednotlivcom i komunitám a boli partnerom miestnej i regionálnej samosprávy a štátu.

Bili sme na poplach, keď sa diala nespravodlivosť, keď bola demokracia v ohrození. Preto ani dnes nemôžeme ostať ticho. Vidíme, ako je naša spoločnosť hlboko rozdelená a frustrovaná z množstva konfliktov a sporov. Trápi nás, že zažívame nebývalý prepád dôvery občanov a občianok v štát a jeho inštitúcie. Ak k tomu pripočítame ťarchu globálnych ekonomických, energetických, environmentálnych a bezpečnostných kríz, je zrejme, že Slovensko opäť stojí na rázcestí.

Preto my, predstaviteľky a predstavitelia občianskych organizácií, prichádzame na prahu 30. výročia demokratickej Slovenskej republiky s touto výzvou:

Zastavme špirálu sporov a začnime úprimný dialóg o budúcnosti Slovenska.

Po nedávnom teroristickom útoku, ktorý znamenal smrť Juraja Vankuliča a Matúša Horvátha, sme si naplno uvedomili krehkosť a zraniteľnosť našej demokracie. Musíme teraz ako spoločnosť – bez ohľadu na naše politické preferencie, náboženské presvedčenie, etnicitu, národnosť, rodovú identitu alebo sexuálnu orientáciu – urobiť všetko preto, aby sme predišli ďalšej spoločenskej polarizácii. Zároveň však ostro odsudzujeme snahy jednotlivcov či skupín smerujúce k podpore nedemokratických riešení problémov, či obmedzovaniu základných práv a slobôd.

Ponúkame našu ochotu, skúsenosti, ľudské i odborné kapacity, aby sme pomohli prekonať túto situáciu. Naším cieľom je prostredníctvom trpezlivého dialógu postupne znižovať napätie v spoločnosti a pomôcť otvoriť diskusiu o budúcnosti Slovenska. Diskusiu o efektívnom, spravodlivom a solidárnom štáte, ktorý zabezpečí ľuďom plnohodnotný život bez predsudkov a strachu. O slobodnej demokratickej krajine s dôverou v náš spoločný domov.

Obraciame sa s touto výzvou na najvyšších ústavných predstaviteľov a predstaviteľky, politických a spoločenských lídrov a líderky, zástupcov a zástupkyne podnikateľského sektora, ako aj predstaviteľov a predstaviteľky cirkví.

Žiadame vládu SR, aby prišla s konkrétnymi návrhmi na financovanie programov, ktoré podporia znižovanie napätia a konfliktov, prevenciu násilia v školách, komunitách a regiónoch naprieč Slovenskom.

Začneme však od seba. Ako účastníci a účastníčky konferencie prostredníctvom Komory mimovládnych neziskových organizácií ponúkame Rade vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie, Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a ďalším inštitúciám verejnej správy dialóg o znižovaní napätia.

Pozývame k tomuto nevyhnutnému dialógu ľudí žijúcich na Slovensku, ktorí ho spolu s nami uskutočnia.

Účastníci a účastníčky celoštátnej konferencie „Na spolupráci záleží“ sa zhodli aj na potrebe viacerých konkrétnych krokov v oblasti ďalšieho rozvoja občianskej spoločnosti, podpory dobrovoľníctva, participácie a financovania sociálnych služieb, charitatívnej činnosti a humanitárnej pomoci, ale aj ochrany a tvorby životného prostredia, ochrany ľudských práv, neformálneho vzdelávania, rozvojovej práce v marginalizovaných komunitách a ďalších dôležitých oblastí, ktorým sa organizácie občianskej spoločnosti dlhodobo venujú:

1. EÚ fondy:

- 1.1 Vytvoriť flexibilné finančné nástroje, ktoré umožnia rýchlo a efektívne reagovať na krízové situácie a financovať aktivity spojené s týmito krízami.
- 1.2 Zabezpečiť účasť zástupcov občianskej spoločnosti na príprave relevantných/vybraných výziev a zámerov národných projektov financovaných z fondov EÚ.

- 1.3 Ukotviť postavenie Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a jeho kompetencie vo vzťahu k princípu partnerstva vo fondoch EÚ formou uznesenia vlády SR.
- 1.4 Posilniť asistenciu pri implementácii fondov EÚ v menej rozvinutých regiónoch.

2. Nové finančné nástroje:

- 2.1 Pripraviť analýzu nových nástrojov financovania MNO a implementovať aspoň jeden z týchto nástrojov. Za prioritné považujeme, aby vláda prijala MNO ako partnera verejného sektora. Za prioritné nástroje považujeme služby vo verejnom záujme, Fond na podporu MNO, poskytovanie tovarov a služieb vo zvýhodnenom režime DPH.
- 2.2 Navýšiť asignáciu dane z príjmu právnických osôb o 1 % v prospech dobrovoľníckych aktivít.

3. Humanitárna pomoc:

- 3.1 Vytvoriť národný systém pre mimoriadne situácie, ktorého súčasťou bude aj primerané financovanie a zavedenie efektívnych finančných nástrojov.
- 3.2 Rozpracovať/prispôsobiť medzinárodné humanitárne štandardy (napr. OSN) pre podmienky SR.
- 3.3 Posilniť koordináciu všetkých aktérov (samosprávy, štátu, občianskej spoločnosti a verejnosti) zo strany štátu vo vzťahu k humanitárnej pomoci.
- 3.4 Vytvoriť stratégiu humanitárnej pomoci, ktorej súčasťou budú aj predošlé spomínané body.
- 3.5 Definovať kompetencie všetkých aktérov (ministerstiev, samospráv, neziskových organizácií...).
- 3.6 Budovať kapacity všetkých spomínaných aktérov.
- 3.7 Scitlivovať verejnú mienku v oblasti solidarity, tolerance a globálnej zodpovednosti.
- 3.8 Zbierať a poskytovať dáta o humanitárnej pomoci.

4. Participácia:

- 4.1 Zlepšiť komunikáciu a spoluprácu ústredných orgánov štátnej správy s MNO prostredníctvom vytvorenia rezortných rád MNO pod Radou vlády SR pre MNO.
- 4.2 Stabilizovať a vylepšovať existujúci legislatívny rámec participácie a formalizovať účasť verejnosti na tvorbe verejných politík na všetkých úrovniach verejnej správy a vytvoriť „nové pravidlá zapájania verejnosti do tvorby verejných politík“.
- 4.3 Systematicky vzdelávať a budovať kapacity pre riadenú participáciu na strane MNO, ako aj na strane verejnej správy.

- 4.4 Technicky a finančne zabezpečiť riadenú spoluprácu ústredných orgánov štátnej správy s MNO aj formou jej digitalizácie.

5. Dobrovoľníctvo v čase krízy:

- 5.1 Prijatím pripravenej novely zákona o dobrovoľníctve a zavedením finančného mechanizmu na podporu dlhodobého dobrovoľníctva v nasledujúcom roku vytvoriť podmienky pre systematickú podporu rozvoja dobrovoľníctva.
- 5.2 Pri príprave koncepcie krízového riadenia zapojiť organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi a koncepčne rozpracovať zapájanie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok v čase rôznych typov kríz tak, aby boli integrálnou a plnohodnotnou súčasťou riešenia kríz a zároveň nenahrádzali prácu platených pracovníkov.
- 5.3 Vytvoriť platformu na sieťovanie organizácií pracujúcich s dobrovoľníkmi v čase krízy so zámerom jasne definovať ich úlohy pri riešení krízy a pravidelne sa stretávať aj mimo krízy.
- 5.4 Tvoríť databázu overených organizácií pracujúcich s dobrovoľníkmi v čase krízy.
- 5.5 Využívať jednotný komunikačný systém smerom k verejnosti pri jej zapájaní do dobrovoľníctva v čase krízy aj s cieľom predchádzať rizikovým situáciám.
- 5.6 Na určitom území v čase krízy mať jasne definovanú pozíciu koordinátora dobrovoľníkov s prepojením na samosprávu, ostatných aktérov a zabezpečiť prenos informácií o riadení krízy a pomoci medzi rôznymi úrovňami.
- 5.7 Nastaviť systém prípravy dobrovoľníkov a dobrovoľníčok pre pôsobenie v čase krízy (mať ich do zálohy) vrátane prípravy pre prácu so špecifickými cieľovými skupinami (napr. s Rómami, ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a pod.).
- 5.8 Nastaviť systém spolupráce so zamestnávateľmi v oblasti zapájania dobrovoľníkov v čase krízy vrátane legislatívy.
- 5.9 Pripraviť finančný mechanizmus pre podporu organizácií pracujúcich s dobrovoľníkmi, ktorý bude aktívny v čase krízy.
- 5.10 Počas krízovej situácie zabezpečiť pre dobrovoľníkov nielen materiálne, ale aj psychosociálne zázemie.

Vianoce a sebaobhajcovia

Pre každého znamená vianočná pohoda niečo iné. Pre niekoho sú symbolom Vianoc darčeky, pre iného stromček či rozprávky. No pre všetkých je dôležité, aby sme mohli byť so svojimi blízkymi. Vianočná pohoda je aj vtedy, keď sa naše dni spomalia. Zrazu máme viac času robiť aj aktivity, na ktoré si počas roka nenájdeme čas. Naše bývanie si aj ozdobíme, čo nám prinesie do nášho domova príjemnú atmosféru. Nesmú chýbať ani tradičné jedlá a koláče, ktoré dotvoria celkový zážitok z Vianoc. Mnohí z nás sa pri Štedrej večeri aj slávnostne oblečú, aby tak vyjadrili aj svojim oblečením, že ide špeciálnu príležitosť v roku. Viete si predstaviť, že by ste takúto vianočnú pohodu zažili aj počas roka? Dáme vám zopár tipov ako na to. Ale najprv si prečítajte, čo pre viacerých z vás znamená vianočná pohoda.

Vianočná pohoda

OPÝTALI SME SA:

Čo pre vás znamená vianočná pohoda?**KATKA**

Vianočná pohoda pre mňa znamená, že sa kupujú darčeky a varí sa kapustnica. Robíme aj rybie filé a máme klobásku. Vianoce trávim s mojimi rodičmi. Pod stromček by som chcela dostať kopy cédečok a kozmetiku. Najradšej z koláčov mám lekvárový a makový závin.

SOŇA

Vianoce trávim s rodičmi. Nemôžu byť bez zemiakového šalátu, kapusty, rezňa a kapra. Najviac ma bavia na Vianociach darčeky, ktoré vyrobím. Minule som vyrobila sviečku. Pomáham zdobiť aj stromček. Na Vianoce budem oslavovať aj narodeniny – 40 rokov. Vianoce si neviem predstaviť bez rozprávok – Popolušky a Perinbaby.

MAREK

Vianočná pohoda pre mňa znamená, že počúvame koledy. Sme spolu všetci súrodenci. Máme kapustnicu a darčeky. Hlava rodiny vždy rozpolí jablko, zoberie tri makovice a v kuchyni ich dá tupého uhla, potom ich prikryje a my ich musíme hľadať počas Štedrej večere. Keď ich nájdeme, ideme do obývačky a dávame si darčeky. Vianoce si neviem predstaviť bez stromčeka.

TOMÁŠ

Vianočná pohoda je pre mňa pokoj, a keď sme celá rodina spolu. Navzájom si dávame darčeky. Vianoce bez rodiny si neviem predstaviť, rodina je dôležitá a treba si ju vážiť. Rád darčeky vyrábam. Pre kamarátky som vyrobil anjelov z hlíny. Najradšej mám vyprázaného kapra a zemiakový šalát. Koláče mám tiež veľmi rád, ale všetko s mierou.

RICHARD

Vianočnú pohodu mi spravia rozprávky z detstva – Popoluška, Pyšná princezná. A keď môžem byť s rodinou. Cez rok je človek rozlietaný, chodí do práce, má povinnosti, nie je teda čas byť tak veľa s rodinou, ako by som chcel. Na Štedrú večeru máme oblátky a rybaciú polievku, a potom rybie filé. Mám rád lepené kolieska a medvedie labky.

DARINKA

Vianočná pohoda je vtedy, keď som s rodičmi a príde k nám aj staršia sestra. Keď som bola malá, mávali sme živý stromček, teraz máme umelý. Na stole mávame oblátky, kapustnicu a kapra. Pozerám rozprávky – Popolušku či Princeznú so zlatou hviezdou na čele. Stromček zdobíme deň pred Vianocami s ocinom.

TOMÁŠ

Vianočné koledy, filmy, stromček, salónky, vianočná nálada. Nehovorí si o zlých veciach, myslieť len na dobré veci. Aby bola rodina spolu a pestré darčeky. Dobré ochutená štedrá večera, kapustnica, vyprázaná ryba a zemiakový šalát. Toto všetko je pre mňa vianočná pohoda. Stromček zdobíme už týždeň po Mikulášovi.

Vianoce a sebaobhajcovia**Ako si vieme pohodu urobiť aj počas roka?**

Všetkým sa nám s Vianocami spájajú nejaké zvyky, ktoré sú typické pre vianočné obdobie.

Čo keby sme niektoré z nich využili aj počas roka a dožili si tak podobnú pohodu ako na Vianoce?

Napríklad si môžeme večer zapáliť sviečky a pozrieť si obľúbené rozprávky či seriál. Alebo si prečítať si knihu, ktorú sme stále odkladali. Môžeme spraviť dokonca aj štedrú večeru, obliecť sa slávnostne a pozvať na ňu aj našu rodinu či priateľov.

Spraviť si môžeme aj originálnu výzdobu zo sušeného ovocia či škoric. Môžeme ísť na prechádzku s rodinou alebo ísť na turistiku a obdivovať krásy prírody. Na okno si môžeme dať dokonca aj svietilka či svietnik.

Určite si aj vy vyberiete vianočný zvyk, ktorý máte najradšej. Skúste si ho pripomenúť aj počas roka a vytvorte si tak svoju vlastnú vianočnú pohodu napríklad aj v lete. Často sú to totiž maličkosti, ktoré nám dokážu zlepšiť deň a spríjemniť atmosféru u nás doma.

Spracovala: **Zuzana Majerčíková**

správy z centrály

Navštívila nás pani prezidentka

Tretieho novembra nás navštívila pani prezidentka Zuzana Čaputová. Bola to pre nás veľká česť, keďže ide o najvyššieho predstaviteľa štátu a my si ju v BIVIO veľmi vážime. Pani prezidentka sa zaujímala o to, ako BIVIO funguje, ako vzniklo, čo robíme, ako sa nám darí a nedarí, čo by nám pomohlo. Pýtala sa zamestnancov ako sa im tu páči, bolo to veľmi prirodzené a pekné stretnutie. Hovorili sme s ňou aj o našich obavách z prebiehajúcej energetickej krízy a prosili sme ju v rámci jej možností apelovať na vládu a predstaviteľov štátu, aby pri riešení nejakých opatrení mysleli aj na sociálne podniky a sociálne služby, pretože máme naozaj ťažkú situáciu. Na jednej strane je BIVIO sociálny podnik, ale ide o špecifické podnikanie – nevytvárame zisk a ak by sa aj vytvoril, všetky peniaze idú naspäť do organizácie na vzdelávanie ľudí s mentálnym postihnutím. Nemáme tak ani možnosť mať nejaké rezervy, z ktorých by sme vedeli takéto náhle situácie zvládať.

Myslíme pozitívne, máme dobrý kolektív, ľudia sú skvelí, snažíme sa preto získať aj čo najviac zákazníkov a robiť v BIVIO kvalitnú prácu. Potrebujeme však trocha aj pomoc štátu, pretože nie sme typickí podnikatelia. Pani prezidentka to chápe a naozaj odchádzala s posolstvom, že sa nám pokúsi pomôcť. Možno aj niekoho osloviť v rámci zákaziek do práčovne a podobne.

Budeme radi, ak si Centrum BIVIO budú všimáť aj ďalší predstavitelia štátnej správy, určite si takú pozornosť zaslúži.

Sebaobhajovanie – šanca pre ľudí s mentálnym postihnutím VI.

Aktivity zamerané na rozvoj sebaobhajovania sú v plnom prúde. Ako sme informovali v minulom čísle, zrealizovali sme v letných mesiacoch rekondično-integračný pobyt aj celoslovenský workshop sebaobhajcov. Skupiny sebaobhajcov sa stretávajú na pravidelnej báze, prezenčne aj on line. Pribudla nová aktivita, ktorej cieľom je podporiť vznik nových skupín sebaobhajcov. Naše dlhoročné skúsenosti ukázali, že je dobré začať pracovať na rozvoji samostatnosti a nezávislosti v čim skoršom veku. Preto sme pripravili a zrealizovali seminár určený pre zamestnancov praktických škôl, kde študujú mladí ľudia s mentálnym postihnutím. Obsah stretnutia bol zameraný na prezentáciu sebaobhajovania, ako nástroja na podporu rozvoja samostatnosti ľudí s mentálnym postihnutím. Naši skúsení asistenti odprezentovali základné princípy sebaobhajovania, metódy práce a benefity sebaobhajovania.

Využili sme aj knižnú publikáciu, ktorú sme vydali o sebaobhajovaní a každý účastník ju bezplatne dostal. Ponuku realizácie odborného seminára sme rozšírili na ďalšie cieľové skupiny, ktorými sú zariadenia sociálnych služieb a neziskové organizácie pracujúce s ľuďmi s mentálnym postihnutím. Seminár sa konal v októbri a novembri.

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotačného programu na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu výlučne zodpovedá Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike.

BIVIO – čelíme novým výzvam

Informácie o sociálnom podniku BIVIO prinášame pravidelne. A v podstate sa stalo pravidlom i to, že v našom podnikaní neustále čelíme novým prekážkam a výzvam.

Ani tentoraz nemôžeme napísať, že BIVIO sa stabilizovalo, a že naše príjmy v dostatočnej miere kryjú naše výdavky.

Aj keď od marca 2022 môžeme naše podnikateľské aktivity vykonávať v podstate bez obmedzenia, situácia nie je idylická.

Covid sa skončil a objavili sa ďalšie problémy. vojna na Ukrajine totiž spôsobila komplikácie, na ktoré sa asi nevedel pripraviť nikto. Okrem toho, že narástli ceny prakticky všetkých tovarov, vojna zásadne ovplyvnila cenu energií, ktoré tvoria podstatnú časť našich nákladov.

To, čo stále mnoho ľudí vníma skôr ako správy v televízii je realita. Cena za elektrinu v našom prípade stúpla takmer o 400 % a plynu o takmer 600 %. Tieto dramatické nárasty však nemôžeme v plnej miere premietnuť do cien za naše služby, keďže prihliadame na kúpyschopnosť obyvateľov.

Pomoc zo strany štátu, napriek tomu, že bola deklarovaná, v čase písania tohto článku nie je aktívna. Avšak ani jej schválená podoba neprináša zásadné zlepšenie našej situácie, pretože zastropované ceny energií sú stále vysoké a aj v prípade 100 % využitia tejto pomoci budeme za elektrinu platiť takmer o 300 % viac ako doteraz.

Aktuálne je síce záujem o naše služby relatívne vysoký, no aj napriek tomu je to stále doslova boj o prežitie. V našom prípade sme nútení dofinancovať nevyhnutné náklady formou bankového

úveru. Možno si viacerí položíte otázku, na čo je také podnikanie. V tejto veci však v BIVIO máme jasno. Vďaka tomuto podnikaniu má totiž 11 ľudí s postihnutím zamestnanie a ďalších 10 mladých ľudí s mentálnym postihnutím sa na prácu pripravuje. Pre nás rozhodne dostatočný dôvod na to, aby sme zažali zuby a vydržali. Čakali sme, že to bude ľahšie. Dúfali sme, že po dvoch-troch rokoch budeme riešiť skôr otázky, ako môžeme naše podnikateľské aktivity rozvíjať. Realita je iná... Môžeme iba dúfať, že ceny energií sú už naozaj poslednou veľkou skúškou na našej ceste. A že aj túto skúšku zvládneme a o BIVIO budeme môcť písať aj v ďalších číslach nášho časopisu.

Ďakujeme za podporu našim zákazníkom a veríme, že vašu priazeň si udržíme aj v roku 2023. Ale vďaka patrí aj našim zamestnancom. Pretože bez nich by BIVIO nebolo tým, za čo sa naozaj oplatí bojovať.

Ak sa vám páči čo robíme, budeme veľmi radi ak využijete naše služby. Môžete prísť k nám v pracovnom týždni do reštaurácie na obed v čase od 11:00 do 14:00 alebo môžete naše priestory využiť na rodinné i firemné akcie, oslavy narodenín, svadby, krstiny či konferencie a teambuildingy. Reštaurácia má kapacitu 40 ľudí a spoločenská miestnosť až 60 ľudí. Potrebujete svojich hostí aj ubytovať? Nie je problém. K dispozícii je vám 10 dvoj lôžkových izieb, zdobených autorskými prácami umelcov s mentálnym postihnutím. Alebo môžete využiť našu práčovňu. Podporiť nás môžete aj finančne cez darovaciu stránku <https://bivio.sk/sk/daruj/> Ďakujeme a vážime si akúkoľvek pomoc. Vieme, že v týchto neistých časoch to nemá jednoduché nikto.

BIVIO

Zasadnutie pracovnej skupiny pre prípravu reformy financovania sociálnych služieb

V novembri sa konalo prvé zasadnutie pracovnej skupiny, ktorej úlohou bude pripraviť návrh koncepcie reformy financovania sociálnych služieb. Vo štvrtom kvartáli 2023 má ísť koncepcia na verejnú diskusiu, v druhom kvartáli 2025 bude MPK, v treťom kvartáli 2025 má byť schválenie vládou SR a vo štvrtom kvartáli 2025 má nadobudnúť účinnosť nový zákon o sociálnych službách. V rámci reformy sociálnych služieb majú byť zavedené osobné rozpočty, ktoré sa budú týkať služieb dlhodobej starostlivosti (sociálnych služieb aj kompenzácií). V pracovnej skupine sú zástupcovia MPSVR SR, SK8, ZMOS, Únie miest Slovenska, Asociácie poskytovateľov sociálnych služieb, Sociofóra, Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím, Platformy rodín detí so zdravotným znevýhodnením, Jednoty dôchodcov Slovenska a Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

Jana Žitňanská informovala na svojom facebooku

Poslankyňa NR SR pani Žitňanská sa zasadila o presadenie nasledujúcich zmien týkajúcich sa zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím. Od 1. januára 2023 bude platiť:

1. Zamestnanec chránenej dielne bude môcť počas 10 dní v mesiaci pracovať mimo priestorov chránenej dielne, pokiaľ to jeho zdravotný stav a charakter práce umožňujú. K tomu patrí napríklad práca z domu, účasť

na trhoch, poskytovanie služieb v domácnosti klienta či práca v teréne.

2. Mení sa aj definícia chránenej dielne, zdravotný stav pracovníka so zdravotným postihnutím sa bude brať do úvahy nielen pri stanovovaní požiadaviek na pracovný výkon, ale aj pri rozvrhnutí pracovného času.

Táto novela konečne umožní legálne predávanie výrobkov či poskytovanie služieb mimo priestorov chránenej dielne a reflektuje veľké množstvo činností, ktoré zamestnanci so zdravotným postihnutím skutočne vykonávajú.

A my dodávame, že **novelu zákona o službách zamestnanosti** sme pripomenovali spoločne s Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím, vďaka čomu sa podarilo upraviť viaceré návrhy MPSVR SR.

Ako uvádza MPSVR SR, *hlavným cieľom tejto novelizácie je zlepšiť reaktivnosť opatrení na zmeny na trhu práce, prispôsobiť ich aplikačnej praxi a zvýšiť flexibilitu poskytovaných nástrojov. Zmena zákona prinesie opatrenia na udržanie zamestnanosti a tvorbu nových pracovných miest a zabezpečí presun z menej účinných programov na účinnejšie, ako aj úpravu podmienky zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím. Zákon zriaďuje Alianciu sektorových rád na nadrezortnom princípe, prináša rozšírenie možností v evidencii uchádzačov o prácu, ako aj zjednodušuje podmienky pri zamestnávaní cudzincov.*

Viac na: <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/efektivnejšie-opatrenia-trhu-prace-prinesu-zmeny-zakone-slzbach-zamestnanosti.html>

Spracovali: **PhDr. Iveta Mišová, Mgr. Marián Horanič**

ĎAKUJEME

Ďakujeme všetkým dobrým ľuďom, inštitúciám, organizáciám a firmám, s ktorými sme počas roka 2022 spolupracovali a tešíme sa na ďalšiu spoluprácu v roku 2023!

Donori, partneri, spolupracujúce firmy:

Agentúra podporovaného zamestnávania Bratislava, AGROKARPATY, s. r. o., PLAVNICA, AKM Logistic, s. r. o., Asociácia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku, Baobab, o. z., Bilanc Audit Slovakia, s. r. o., Bratislavský samosprávny kraj, Centrum pre filantropiu, n. o., Centrum včasnej intervencie Bratislava, Čo dokáže mama, Dakujeme.sk, Dedoles, s. r. o., Dobrovoľný hasičský zbor Bratislava, DSS Prima, n.o, DSS Sibírka, Eva pralinky, Exo Technologies, s. r. o., Fresh Box, s. r. o., Green Print, s. r. o., Impulz ZPMP v Petržalke, Inclusion Europe, Inclusion International, INSPIO, s. r. o., kavickari.sk, KL Team, s. r. o., LK. Permanent, spol. s r. o., Ludialudom.sk, Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, Mestská časť Bratislava-Petržalka, Mestská časť Bratislava Staré mesto, Mestská časť Bratislava Rača, Mgr. Art. Boris Németh, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo spravodlivosti SR, Nadácia Orange, Nadácia otvorenej spoločnosti, Nadácia pre deti Slovenska, Nadácia Veolia, Nadácie Velux, Napas, s. r. o., Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v SR, OZ Downov syndróm, OZ Krasňanko, OZ Mládež ulice, OZ Sociofórum, Spojená škola Švabinského Bratislava, PlusIQ, s. r. o., Polygrafické centrum, s. r. o., Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Raná starostlivosť, n.o., Redigovanie, s. r. o., Rodinné centrum Ráčik, skupina VIDIEK, Slovenská sporiteľňa, a. s., Spoločnosť Downovho syndrómu, Tanečný klub Danube, Tise – Grupa Banku Credit Cooperatif, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti, Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím, Websupport, s. r. o., Yves Rocher Slovakia, s. r. o., všetky členské organizácie ZPMP v SR a ďalší.

Jednotlivci:

Baláž Milan, Baláž Gyuránová Mária, Balogová Andrea, Biela Katarína, Blažej Rastislav, Blažeková Dagmar, Bračo Miroslav, Budinská Martina, Bugajová Jana, Brunegrafová Simona, Cangár Miroslav, Cangárová Lucia, Cocherová Andrea, Cséfalvay Agnes, Csontosová Mária, Černáková Anna, Fabian Dušan, Fekete Richard, Fričová Monika, Garaj Jozef, Garajová Jarjabková Patrícia, Gregoreková Lotta, Hajduková Miška, Hauzer Rudolf, Hlavatá Petra, Hlavenková Iveta, Hlivák Dalibor, Horanič Martin, Horanič Milan, Hosmajová Katarína, Hrubá Eva, Chmelová Zuzana, Jarolínová Martina, Kolláriková Zuzana, Kopalová Elena, Košarištan František, Krajčovič Ladislav, Kruzlík Edo, Kucháriková Anna, Kuchárik Ján, Langová Jana, Lezo Róbert, Majerčíková Zuzana, Mamojka Branislav, Masicová Dana, Mészárosová Monika, Mičunek Andrej, Miklík Tomáš, Mišo Miroslav, Mišo Miroslav Jr., Moncoľová Katarína, Neslušanová Katarína, Novák Vladimír, Nováková Stefi, Ollé Mirka, Ondrejčáková Skarlet, Orlovský Ján, Papánková Magda, Plavuchová Antalová Lenka, Sláviková Ivana, Števková Eva, Šulovská Monika, Šušková Tatiana, Tomaško Mária, Tomešová Ingrid, Varcholová Zora, Veselý Vladimír, Vinczeová Adela, Varcholová Zora, Vincze Viktor, Vlašičová Jana, Vyberalová Ľubica, Záhorcová Viera, Žitňanská Jana, Žovinec Erik